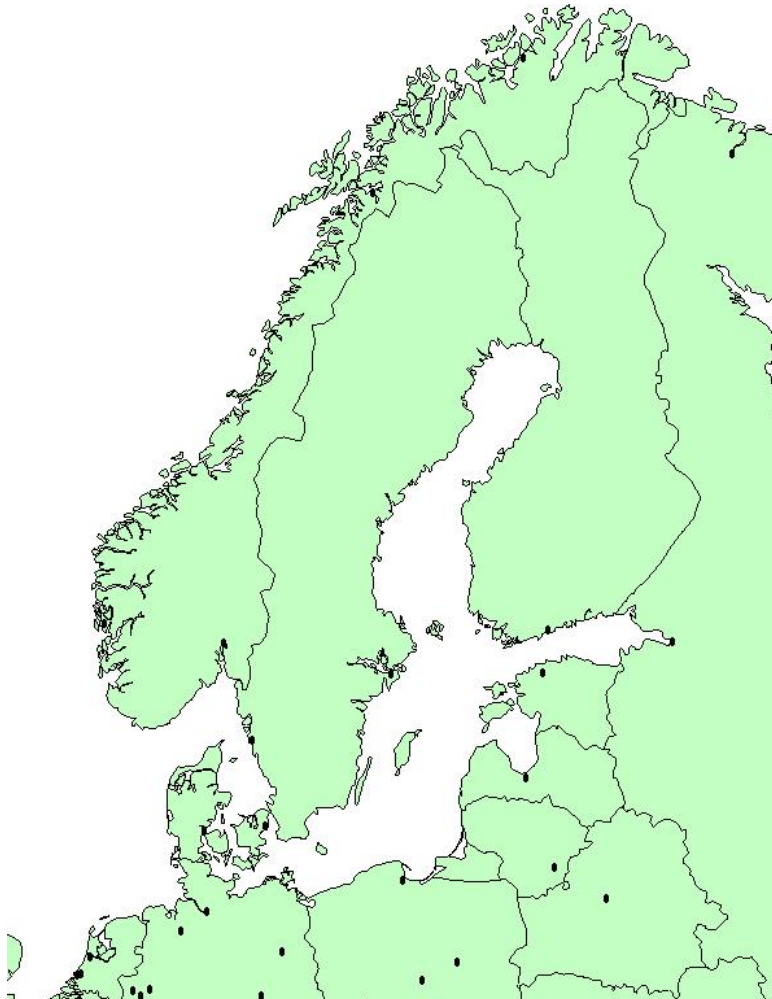

*Nordiskt näringspolitiskt
program
2002-2005*

Förord

Denna rapport är resultatet av ett uppdrag från Nordiska ministerrådet i Köpenhamn. Uppdraget var att ta fram ett nordiskt näringspolitiskt samarbetsprogram för perioden 2002 – 2005. Syftet med programmet är att fastlägga de övergripande riktlinjerna för de nordiska ländernas och autonomiernas näringspolitiska samarbete under de kommande åren. Till skillnad från övriga sektorer inom det nordiska samarbetet har det näringspolitiska området hittills saknat ett eget strategiprogram. Föreliggande rapport är med andra ord också det första nordiska näringspolitiska samarbetsprogrammet.

Som ett led i arbetet med att ta fram det slutliga programdokumentet producerades även två underlagsdokument. Det ena gällde en analys av viktiga trender och gemensamma drag i den nationella näringspolitiken i Norden, och det andra en översikt över de senaste årens nordiska samarbete inom näringssektorn (och vissa angränsande sakområden). Dessa två dokument publiceras som bilagor till denna ÅSUB-rapport.

Programtexten överlämnades till och antogs av den nordiska ämbetsmannakommittén för näringspolitik (ÄK-näring) i slutet av april innevarande år. De nordiska näringsministrarna godkände för sin del samarbetsprogrammet vid sitt möte den 20 juni i somrars. Programmet behandlades slutgiltigt vid nordiska rådets höstsession i Köpenhamn i månadsskiftet oktober/november 2001 och träder i kraft från och med nyåret 2002.

I samband med presentationen vid höstsessionen publicerades också programmet i ministerrådets officiella rapportserie i svensk såväl som engelsk språkdräkt (Nordisk Utredningsserie 2001:729). De två i föreliggande ÅSUB-rapport publicerade underlagsnotaten (bilaga I och II) ingår dock inte i ministerrådets egen publikation. Läsaren hänvisas istället till ministerrådets hemsida (www.norden.org) där de finns tillgängliga.

Som stöd för ÅSUBs arbete med programmet tillsattes en referensgrupp med representanter för den nationella näringspolitiken samt ministerrådssekretariatet i Köpenhamn. Från åländsk sida ingick i denna grupp Linnéa Johansson vid landskapsstyrelsens näringsavdelning. Ansvarig för arbetet med samarbetsprogrammet inom ÅSUB har undertecknad varit.

ÅSUB vill för sin del tacka uppdragsgivarna för förtroendet att få skriva Nordens första näringspolitiska samarbetsprogram. Tack även för all hjälp och stöd i programarbetet från medlemmarna i ovan nämnda referensgrupp.

Mariehamn i oktober 2001

Bjarne Lindström
Direktör

Innehållsförteckning

Förord av generalsekreteraren vid nordiska ministerrådet	5
Sammanfattning	7
Executive Summary	10
Nordiskt näringspolitiskt samarbetsprogram 2002 – 2005	13
1. Bakgrund	15
2. En vision för det näringspolitiska samarbetet i Norden	15
3. Det nordiska samarbetets position och möjligheter	17
4. Det nya millenniets näringspolitiska agenda	19
5. Den nordiska dimensionen	20
6. Synergieffekter	21
7. Programinsatser 2002 – 2005	22
8. Förmedling av resultat och näringslivsförankring	25
9. Programimplementering samt administrativa och ekonomiska konsekvenser	25
Bilagor	27

Förord av generalsekretären vid nordiska ministerrådet

Under det danska ordförandeskapsåret 2000 blev det beslutat att ta fram ett sammanhållet program för den långsiktiga utvecklingen av samarbetet inom näringssektorn. Arbetet påbörjades i slutet av året av en av ämbetsmannakommittén (ÄK-näring) särskilt tillsatt arbetsgrupp med representanter för samtliga fem länder och de tre självstyrda områdena. I gruppen ingick Olve Engbrethsen (Norge), Gorm Hansen (Danmark), Kristin Haraldsdottir (Island), Linnéa Johansson (Åland), Lene Brinch Knudsen (Grönland), Kjartan Kristiansen (Färöarna), Åsa Sohlman (Sverige) och Taru Rastas (Finland). Från nordiska ministerrådssekretariatet deltog Stefan Kovacs. Till gruppen knöts även en konsulent; Bjarne Lindström från *Ålands statistik- och utredningsbyrå* (ÅSUB) i Mariehamn. Resultatet av gruppens arbete godkändes av ämbetsmannakommittén i april 2001 och programmet antogs under finskt ordförandeskap av ministrarna i juni samma år.

Som underlag för programmet har arbetsgruppen producerat två underlagsrapporter, ett gällande viktiga trender inom den nationella näringspolitiken runt om i Norden ("*De nordiska ländernas och autonomiernas näringspolitik vid ingången av 2000-talet*") och ett gällande den näringspolitiska sektorns verksamhet inom ministerrådet ("*Den näringspolitiska sektorn inom NMR's verksamhet*"). Båda dessa notat kan fås från ministerrådssekretariatet i Köpenhamn eller på www.norden.org.

Programmet som gäller huvudinriktningen på de kommande fyra årens näringspolitiska satsningar i nordisk regi är det första gemensamma samarbetsprogrammet inom näringssektorn. Av denna orsak är programtexten relativt utförlig och inkluderar – förutom förslagen till konkreta insatsområden – även en analys av de mer grundläggande förutsättningarna för det nordiska samarbetet inom den näringspolitiska sektorn. Det faktum att dagens näringspolitik tenderar att bli allt mer sektorövergripande till sin karaktär, har även motiverat en något bredare programansats än vad som kanske är brukligt i en del andra nordiska sektorprogram.

Det är min förhoppning att föreliggande samarbetsprogram skall kunna fungera som basen för de nordiska regeringarnas målmedvetna och konkreta insatser i syfte att främja Norden som en internt gränslös och därmed också bättre fungerande och mer konkurrenskraftig miljö för företagsutveckling. Med detta program får den nordiska näringspolitiken därtill ett tydligt fokus på offensiva åtgärder för att stärka de nordiska företagens internationella konkurrensförmåga inom särskilt utvalda verksamhetsområden och beträffande tillgängligheten av vissa strategiska utvecklingsresurser.

Søren Christensen
Generalsekretärare

Sammanfattning

Bakgrund

Det nordiska samarbetet är sedan början av 1970-talet uppbyggt kring ett antal ministerråd som vart och ett svarar för samarbetet inom ett visst fackområde, till exempel näringspolitik. Det nordiska näringspolitiska samarbetet har relativt små resurser. Sektorbevollningen har under senare år legat på i storleksordningen 65-70 miljoner DKK/år.

Näringslivet i de nordiska länderna har under de senaste 30-40 åren genomgått två faser av intensifierat samarbete, och är idag på god väg in i en tredje integrationsfas. I den första fasen utvecklades och konsoliderades Norden som en form av utvidgad hemmamarknad för den egna industrin. I den andra fasen skedde, med utgångspunkt i de styrkepositioner som den nordiska 'exporhemmamarknaden' givit, en penetration av den europeiska marknaden. I dag har intresset inom näringslivet åter riktats mot Norden som hemmamarknad. Nu är dock infallsvinkeln annorlunda än tidigare. Intresset gäller nu ett ökat samutnyttjande av vissa nyckelelement i infrastrukturen: arbetskraft, kunnande, forskningsresurser, innovationer, kvalificerade företagstjänster och strategiska nätverk. Intresset har därmed omorienterats mot Norden som en gränslös inre marknad och gemensam resursbas för viktiga företagssatsningar inom den nya 'kunskapsekonomin'.

Idag, vid ingången i det nya millenniet, är näringspolitiken i Norden även starkt påverkad av två tunga internationella trender av stor betydelse för den framtida ekonomiska utvecklingen. Den första av dessa är den allt snabbare integrationen av inte bara den europeiska och nordiska, utan hela den internationella ekonomin. Den andra tunga trenden är den utomordentligt snabba utvecklingen inom tekniken i allmänhet och informations- och kommunikationsteknologin i synnerhet, en trend som ibland brukar sammanfattas i begreppet 'den nya IKT-ekonomin'.

Den nordiska dimensionen

I den s.k. Vismanspanelens rapport "*Öppet för världens vindar – Norden*" hävdas att den växande internationaliseringen av ekonomi och samhälle ökar vikten av samarbete mellan länder och regioner med gemensamma intressen och värderingar. Mot bakgrund av de nordiska ländernas relativt likartade samhällsstruktur, historia och kulturella bakgrund, hävdas vidare att Norden är en naturlig bas för en nödvändig och i grunden positiv internationalisering av samhälle och näringsliv.

Det nya millenniets näringspolitiska utmaningar kan alltså också ses i ett vidare nordiskt samarbetsperspektiv. Genom den integration av företag och marknader som sker runt om i Norden växer behovet av en generellt sett ökad koordinering av de nationella insatserna för en förbättrad och mer konkurrenskraftig – men också ur miljösynpunkt mer hållbar - näringslivsmiljö. Detta gäller även den selektivt inriktade politiken, där en fördjupad nordisk samverkan framstår som särskilt angelägen i anslutning till en del av de nordiska företagskluster (funktionellt länkade företag inom till exempel IT, bio-tech och medicin) som under senare år vuxit sig allt starkare.

De mer generella insatserna inom ramen för ett aktivare nordiskt samarbete för att *förbättra näringslivets konkurrensmiljö* berör i vissa avseenden politikområden med känsliga nationella 'prerogativ' som till exempel beskattning och ekonomisk lagstiftning. Mer selektivt inriktade

nordiska insatser för att *höja företagens kompetensnivå och konkurrenskraft*, torde främst komma att beröra ur nationell synpunkt sett mindre känsliga politikområden, varför de traditionella nordiska samarbetsstrukturernas tonvikt vid frivilliga överenskommelser är särskilt väl lämpade för denna typ av åtgärder.

Programinsatser 2002 – 2005

Enligt ministerrådets uppfattning förutsätter dagens näringspolitiska situation att ett verkningsfullt nordiskt samarbete under perioden 2002 till 2005 inriktas mot två huvudsakliga politikområden. Det första av dessa gäller en målmedveten satsning i syfte att *främja Norden som en internt gränslös och därmed också bättre fungerande och mer konkurrenskraftig miljö för företagsutveckling*. Det andra insatsområdet gäller mera selektivt inriktade *åtgärder för att stärka de nordiska företagens internationella konkurrensförmåga inom särskilt utvalda verksamhetsområden och beträffande tillgängligheten av vissa strategiska utvecklingsresurser*. I det först fallet kommer det nordiska samarbetet främst att handla om en reduktion av de gränsbarriäreffekter som idag på ett konkurrenshämmande sätt delar upp Norden i ett antal små nationella näringslivsmiljöer. I det andra fallet ligger samarbetets tyngdpunkt vid insatser i syfte att stärka strategiska kontaktnätverk och skapa nya och mer integrerande mönster för företagens utnyttjande av de utvecklingsresurser som finns runt om i Norden.

(1) Konkurrenskraftiga regler och en attraktiv näringslivsmiljö

Åtgärderna inom detta insatsområde förutsätter i flera fall nordiska överenskommelser på hög politisk nivå. En bättre fungerande och mer konkurrenskraftig nordisk näringslivsmiljö kräver ofta koordinerade anpassningar av nationella regelsystem, lagstiftning, tekniska standards etc. Under de kommande fyra åren kommer ministerrådets näringspolitiska insatser att omfatta följande huvudsakliga fokusområden:

- Koordinerade nordiska myndighetsinitiativ - inklusive informationsutbyte och kontaktförmedling - i syfte att underlätta gränsöverskridande mobilitet inom arbetsmarknad och näringsliv (individer, entreprenader, underleveranser och företag)
- Bättre samordnad nordisk näringslagstiftning (bolags- och konkurrenslagstiftning, arbetsmarknadsregler, viss skattelagstiftning, arbetsmiljö- och bygglagstiftning)
- Offensiv för bättre nordisk samordning av vissa strategiska kvalitetsnormer, tekniska standards, handel med immateriella rättigheter, miljöcertifiering (gäller såväl revideringar som framtagning av nya regelverk och normer)

(2) Tillgång till strategiska utvecklingsresurser

Åtgärderna inom detta område är inriktade på att stärka konkurrenskraften ute i företagen. Ministerrådets insatser måste därför vara mera selektivt utformade och fokuserade på att förbättra företagens möjlighet att utnyttja vissa för sin konkurrenskraft avgörande resurser såsom kunnande, innovationer, kapital och olika typer av infrastrukturella och logistiska resurser. De skall också vara inriktade mot områden där nordiska styrkepositioner kan identifieras.

Ministerrådet avser att i sitt näringspolitiska samarbete prioritera följande frågor:

- Gemensam innovationspolitik för en integrerad nordisk kunskapsmarknad
- Nätverk kring och analyser av vissa särskilt starka näringslivssektorer och företagskluster i Norden
- Samarbete kring utveckling av gränsöverskridande nordiska logistik- och varudistributionssystem

- Samarbetsprojekt och erfarenhetsutbyte kring möjligheterna att bättre utnyttja samhällsintresset i en bättre miljö, flexibla arbetsorganisationsmodeller, en kvalitetsinriktad nordisk affärsetik och ett könsjämnt arbetskraftsutnyttjande som konkurrensfördelar på den internationella marknaden

(3) Näringspolitisk strategiutveckling

Det är av stor vikt att redan under den pågående programperioden säkra den mer långsiktiga utvecklingen av det nordiska näringspolitiska samarbetet i allmänhet och programmets två huvudsakliga fokusområden i synnerhet. För att säkra en sådan fördjupad policydiskussion under den kommande programperioden kommer ministerrådet att initiera följande konkreta aktivitet:

- Av ämbetsmannakommittén koordinerade satsningar på 'benchmarking' av den internationella konkurrenskraften inom olika delar av de nordiska ländernas näringslivsmiljö (skattesystem, myndighetsrutiner, arbetsmarknadsregler etc).

Förmedling av resultat, näringslivsförankring, programimplementering

De konkreta aktiviteterna inom ministerrådet skall så långt som möjligt genomföras med aktivt deltagande från kompetenta nationella myndigheter och, inte minst, berörda delar av näringslivet. En annan viktig del i strategin för att öka 'synligheten' hos ministerrådets näringspolitiska samarbetsaktiviteter är att höja profilen som arrangör av olika typer av konferenser och seminarier kring programaktiviteterna. I den här typen av utåtriktad aktivitet i syfte att sprida kunskap om sektorns aktiviteter och de resultat som uppnåtts bör de två institutionerna *Nordiska Industrifonden* och *Nordtest* kunna axla en viktig roll.

De viktigaste ansvariga aktörerna är *ordförandelandet*, *ämbetsmannakommittén* och ledningen för de två ovan nämnda institutionerna. Vid behov tillsätts olika typer av mera *ad hoc*-betonade arbetsgrupper inom relevanta sakområden (t ex inom IT- och turismsektorerna). Programmet skall ses som riktgivande. Det här innebär att den mer detaljerade planeringen med nödvändiga prioriteringar av projekt och val av samarbetspartners inom andra sektorer måste göras från år till år.

Executive Summary

Background

Since the early 1970s, Nordic collaboration has been centred on a number of ministerial councils, each of which has been responsible for the collaboration within a certain sector, such as industrial development policy. Collaboration on Nordic industry development policy has only limited resources. In recent years, the funding has been DKK 65–70 million annually.

Business and industry have, in the past three to four decades, experienced two phases of increased collaboration, and is at this point in time moving towards a third phase of further integration. In the first phase, Nordic industries developed and consolidated the region as a kind of extended home market. In the second, the advantages from the Nordic ‘export home market’ were used to penetrate other European markets. Today, business and industry are again focusing on the Nordic region as a home market, albeit with a different viewpoint than previously. Now, the interest lies in an increased exploitation of the key elements of the infrastructure (manpower, competences, research resources, innovation, qualified business services and strategic networks). Thus, attention has been turned towards the Nordic region as a borderless inner-market and a common resource foundation for vital business efforts in the new ‘knowledge economy’.

Today, as we are entering into a new millennium, industrial development policy in the Nordic region is heavily influenced by two major international trends, both of which will have a major impact on economic development. The first of these is the increased integration of not just the Nordic and European markets, but the entire global economy. The other major trend is the extremely rapid development of technology in general, and of information and communications technology (ICT) in particular, a trend which from time to time is summed up in the phrase ‘the new ICT economy’.

The Nordic dimension

In the expert panel’s report, *Open to The Winds of Change – Nordic Region 2000*, it is claimed that the growing internationalisation of the economy and society increases the importance of collaboration between countries and regions with a shared set of interests and values. Against the backdrop of the Nordic countries’ relatively similar societies, history and cultural heritage, it is, furthermore, claimed that the Nordic region is a natural base for a necessary and essentially positive internationalisation of society and the business environment.

The agenda for the new millennium can also be viewed from a Nordic perspective. As a result of the current integration of businesses and markets among the Nordic countries, there is a growing need for increased coordination of national efforts to ensure an improved and more competitive – but also more environmentally sustainable – business environment. This is also true for the selectively applied policies where increased Nordic collaboration appears to be especially relevant in relation to a number of Nordic company clusters (functionally linked companies in, for example, the IT, biotech or medicinal industries), which has grown significantly in recent years.

The measures to *improve the general competitive environment for Nordic business and industry* are, in some respects, political areas with sensitive national ‘prerogatives’ such as taxation and economic legislation. The more selectively applied measures to *increase the companies’ competence levels and competitiveness* are often less sensitive politically, seen from a national perspective, and, therefore, the traditional Nordic priority of ‘low-policy’ agreements which are freely entered into are especially well suited to these kinds of measures.

Measures 2002–2005

It is the opinion of the Council of Ministers that Nordic collaboration in the period 2002–2005, in order to have any long-term effects, must primarily focus on two political areas. The first of these is a goal-oriented effort from the Council of Ministers with the aim of *promoting the Nordic region as internally borderless and, therefore, a better functioning and more competitive environment for business development*. The other target area relates to more selectively chosen *measures to improve the international competitiveness of Nordic companies in certain specially identified sectors and corresponding accessibility to certain strategic development resources*. In the first case, Nordic collaboration will primarily focus on reducing the border-related obstacles to competitiveness; internal borders currently divide the Nordic region into a number of small, national business environments. In the latter case, the primary focus of the collaboration will be on measures aiming to strengthen strategic networks and to create new and more integrated ways for companies to utilise development resources that are available throughout the Nordic region.

(1) Competitive rules and an attractive business environment

The adopted measures in this target area often requires Nordic agreements at top political levels, not least because a more functional and competitive Nordic business environment often calls for coordinated adaptations of national rules and regulations, technical standards etc. In the next four years, the industrial development political efforts of the Council of Ministers will aim to promote the following main areas:

- Coordinated Nordic government initiatives – including the exchange of information and the promotion of new contacts – aiming to further the cross-border mobility of labour and business (individuals, enterprises, subcontractors and companies);
- Better coordination of Nordic industrial legislation (company and competition legislation, labour market rules, certain parts of the tax system, the work environment and construction regulations); and
- Promotion of increased Nordic collaboration on certain strategic quality norms, technical standards, trading in immaterial rights, environmental certification (both in relation to existing rules and regulation and to new sets of rules and laws).

(2) Access to strategic development resources

The measures in this area are targeted at improving the competitiveness of the companies rather than the Nordic business environment as a whole. The measures adopted by the Council of Ministers must, therefore, be individually formulated and focused in such a way as to improve the companies’ utilisation of key resources to increase competitiveness such as knowledge, innovation, capital and various infrastructural and logistic resources. They must also be targeted at areas where the Nordic region plays a leading role.

The Council of Ministers will prioritise the following industrial development policy issues:

- A common innovation policy for an integrated Nordic market of knowledge;
- Networks in and analyses of certain especially important Nordic business sectors and company clusters;

- Collaboration concerning the development of cross-border Nordic logistics and distribution systems; and
- Collaboration projects and exchanges of experience on the possibilities for an improved utilisation of society's interest in a better environment, models for flexibly organised workplaces, a quality-concerned Nordic ethics for business and a gender-neutral utilisation of the workforce as competitive advantages in international markets.

(3) Strategic development of industrial policy

In the current programme period it is key to already ensure the long-term development of the Nordic industrial development policy collaboration in general and the programmes' two main areas of focus in particular.

To ensure a sufficient policy discussion in the forthcoming programme period, the Council of Ministers will initiate the following concrete measures:

- The Committee of Senior Officials (CSO) will coordinate efforts to benchmark the international competitiveness in various parts of the Nordic countries' business environments (taxation system, government routines, labour market laws etc).

Communication of results, embedding in industry, programme implementation

The Council of Ministers' activities, to the extent possible, should be carried out with the active participation of the relevant national authorities and, of equal importance, in collaboration with representatives from the relevant sectors of industry. Another important part of the strategy to increase the visibility of the Council of Ministers' industrial development policy collaboration is for the Council to arrange conferences and seminars about the programme activities. These kinds of activities, aimed at disseminating knowledge about the sector's activities and the corresponding results, should present a clear opportunity for the Nordic Industry Fund and Nordtest to play key roles.

The primary players are the chairmanship country, CSO and the management of the Nordic Industry Fund and Nordtest. Furthermore, there is the possibility, if needed, of establishing various kinds of ad hoc taskforces in relevant sectors (for instance in the IT or tourist sectors). In effect, the programme should be viewed as determining a direction for future action. Therefore, the more specific planning of the programme implementation, with the corresponding prioritisation of projects and the choice of partners from other sectors, must take place on a year-to-year basis.

**Nordiskt näringspolitiskt samarbetsprogram
2002 – 2005**

1. Bakgrund

Det nordiska samarbetet är sedan början av 1970-talet uppbyggt kring ett antal ministerråd som vart och ett svarar för samarbetet inom ett visst fackområde, till exempel näringspolitik, regionalpolitik, hälso- och socialpolitik, fiskerifrågor m.m. Samarbetet sker formellt på ministernivån, vilket i praktiken innebär att respektive fackministerium i de fem nordiska länderna och de tre självstyrda områdena svarar för samarbetet med stöd av en gemensam sekretariatsfunktion inom det nordiska ministerrådssekretariatet i Köpenhamn

Det nordiska näringspolitiska samarbetet har relativt små resurser. Sektorbevillningen har under senare år legat på i storleksordningen 65-70 miljoner DKK/år. Anslaget har uppvisat en svagt sjunkande tendens och är dessutom nästan i sin helhet knutet till två fasta institutioner: *Nordiska Industrifonden* och *Nordtest*. Av en total bevillning på knappt 68 miljoner DKK år 2001 avsattes sålunda ca en miljon DKK i form av fria projektmedel till ämbetsmannakommitténs/ministerrådets förfogande.

Under de första åren efter Sveriges och Finlands EU-medlemskap och fram till 1998/1999 låg de övergripande prioriteringarna på sysselsättning, arbetsmarknad, energi och hållbar utveckling. Mot slutet av decenniet lyftes IT-frågorna – med särskild inriktning på de små och medelstora företagen - på ett tydligare sätt in i det nordiska näringsarbetet. Efter EU/EES anslutningens starka dominans i de nordiska ländernas arbete med konkurrens- och gränsharmoniseringsfrågorna, återkom under 1990-talets sista år ett gradvis växande intresse för Norden som en sammanhängande gränslös näringsutvecklingsregion. Det har också skett en höjning av den nordiska samarbetsprofilen beträffande näringslivsinriktad FoU och företagsnära innovationsspridning.

Nordiska Industrifonden har under senare år gått in för en ny verksamhetsinriktning med fokus satt på en ökad nordisk samverkan kring kunskaps- och innovationsfrågorna. De kommande årens verksamhet inom Nordtest kommer att ges en tydligare orientering mot aktiviteter kopplade till det nordiska näringslivets internationella konkurrenskraft.

Under år 2000 höjde sektorn sin profil när det gäller miljö- och jämställdhetsfrågorna. Förutom en intensifiering av ett pågående samarbete kring produktorienterade nordiska miljöstrategier, godkände samarbetsministrarna i slutet av året en strategi för hållbar utveckling i Norden och dess närområden (*”Bæredygtig udvikling – en ny kurs for Norden”*) där ett av kapitlen uttryckligen behandlade miljöstrategier inom näringslivet. Under år 2000 påbörjade näringssektorn även ett arbete med att formulera sina egna målsättningar för jämställdhetsfrågorna i enlighet med samarbetsministrarnas beslut i juni samma år.

2. En vision för det näringspolitiska samarbetet i Norden

Det nordiska näringslivet har genom decennier utvecklat en verksamhet med global räckvidd och kompetens i yppersta världsklass, åtminstone inom vissa sektorer och produktområden. Ett bra företagsklimat och ett konkurrenskraftigt näringsliv är i ett längre perspektiv den enda säkra garantin för ett fortsatt välstånd i Norden. Tekniskt högtstående, effektiva och konkurrenskraftiga företag är därtill en nödvändig – om än inte alltid tillräcklig - förutsättning för en miljömässigt hållbar näringslivsutveckling.

Näringslivet i de nordiska länderna har under de senaste 30-40 åren genomgått två faser av intensifierat samarbete, och är idag på god väg in i en tredje integrationsfas. I den första fasen utvecklades och konsoliderades Norden som en form av utvidgad hemmamarknad för den egna industrin. I den andra fasen skedde, med utgångspunkt i de styrkepositioner som den nordiska 'exporthemmamarknaden' givit, en penetration av den europeiska marknaden - inte minst inom ramen för Nordens under första halvan av 1990-talet nyvunna EES- och EU-positioner.

I dag har intresset inom näringslivet åter riktats mot Norden som hemmamarknad. Nu är dock infallsvinkeln annorlunda än tidigare. Intresset gäller inte längre i första hand exportmöjligheterna på de nordiska närmarknaderna, utan snarare ett ökat samutnyttjande av vissa nyckelelement i den infrastruktur som utgör skillnaden mellan framgång och misslyckande på dagens allt mer konkurrensutsatta internationella marknad: arbetskraft, kunnande, forskningsresurser, innovationer, kvalificerade företagstjänster och strategiska nätverk. Intresset har därmed omorienterats mot Norden som en gränslös inre marknad och gemensam resursbas för viktiga företagsinsatser inom den nya 'kunskapsekonomin'.

Resultatet har blivit att det nordiska näringslivet sedan ett par år tillbaka genomfört ett antal företagsammanslagningar av vida större omfattning och med betydligt mer djupgående integrationseffekter än vad som någonsin tidigare varit fallet. Detta gäller särskilt det växande företagsarbetet inom den avancerade IT-ekonomin, inom finanssektorn och inom delar av basindustrin. Den nordiska näringslivets nya samarbetsoffensiv bärs upp av tre huvudsakliga element:

- Ökad integration av varu- och servicemarknaderna
- Ökad integration genom gemensamt utnyttjande av underleverantörer, strategiska produktionsallianser etc
- Ökad integration genom samverkan kring utnyttjande av tillgängliga kapitalresurser, företagskunnande, FoU, innovationer och marknadsnätverk

Den här typen av nära nordiskt företagsarbete medverkar till att förstärka den 'kritiska massa' av infrastruktur, kapital och spetskompetens som är så viktig för dagens företagande. Det växande intresset inom näringslivet för att mera aktivt än hittills utnyttja Norden som en resursstark 'hemmabas' för sin globalt inriktade verksamhet ställer även nya krav på den politiska delen av det nordiska samarbetet. Tidigare perioders strävanden mot gemensamma samlösningar i syfte att skapa en avgränsad nordisk hemmamarknad för den egna industrin, egna tekniska och andra typer av säkerhetsstandards etc, är inte längre ändamålsenliga. Istället för 'samlösningar' krävs idag snarare vad som skulle kunna kallas nordiska 'framkantlösningar', alltså policyinsatser som medverkar till att näringslivets verksamhetsbetingelser i Norden ligger i den absoluta fronten av den internationella utvecklingen.

Den gamla visionen om en fungerande inre marknad i kraft av egna nordiska lösningar och markerade gränser mot omvärlden måste alltså ersättas med något nytt. En till dagens behov och näringspolitiska möjligheter mer anpassad samarbetsvision bör istället inriktas mot att säkra den nordiska näringslivsmiljön som en av de främsta och mest konkurrenskraftiga i världen.

För att förverkliga en så pass ambitiös målsättning krävs att företagen har goda möjligheter att på ett effektivt och smidigt sätt samutnyttja de nyckelresurser som finns utspridda på olika håll i de nordiska länderna. Detta förutsätter i sin tur att Norden utvecklas till en intimt sammanflätad 'hemmabasmiljö' där kunskap, innovationer, kapital och inträdesbiljetterna till olika typer av strategiska nätverk kan flöda lika fritt, tätt och smidigt över de nordiska gränserna som över delstatsgränserna i federala stater som till exempel Tyskland och USA.

Särskilt för en del av de mer framgångsrika nordiska 'näringslivsklustren', där en fortsatt positiv utveckling av den internationella konkurrenskraften kräver ett allt effektivare utnyttjande av strategiska utvecklingsresurser i företagens närmiljö, ligger en sådan övergripande vision för det nordiska samarbetet väl i tiden. En välintegrerad och därmed mera optimalt utnyttjad nordisk infrastruktur bestående av kompetens, kapital och avancerad teknik är därtill en god – för att inte säga den enda möjliga - utgångspunkt för en miljöanpassad produktionsteknisk utveckling. Ett effektivt nyttjande av hela den nordiska näringslivsmiljön minskar också risken för ett strukturellt betingat under- eller felutnyttjande av viktiga arbetskraftsresurser, till exempel genom könsdiskriminering eller diskriminering av inflyttad arbetskraft.

Ett annat sätt att uttrycka en sådan vision för det näringspolitiska samarbetet är att ministerrådet vill medverka till att skapa ett nordiskt näringsliv som gör att våra allt mera internationellt orienterade barn och barnbarn även framledes både kan och vill välja Norden framom övriga världen för sina liv, sin kreativitet och sin yrkesverksamhet. Att få behålla de välutbildade framtida ungdomsgenerationerna är sannolikt en av huvudförutsättningarna för att säkra en fortsatt god nordisk konkurrenskraft inom ramen för den globala 'kunskapsekonomin'.

3. Det nordiska samarbetets position och möjligheter

I den s.k. Vismanspanelens rapport "*Öppet för världens vindar – Norden*" hävdas att den växande internationaliseringen av ekonomi och samhälle ökar vikten av samarbete mellan länder och regioner med gemensamma intressen och värderingar. Mot bakgrund av de nordiska ländernas relativt likartade samhällsstruktur, historia och kulturella bakgrund, hävdas vidare att Norden är en naturlig bas för en nödvändig och i grunden positiv internationalisering av samhälle och näringsliv.

Detta styrks av det faktum att det nordiska samarbetet har en betydligt starkare folklig förankring än vad som är vanligt i andra mellanstatliga sammanhang, bland annat inom EU. Samtidigt står det klart att det nordiska samarbetet har en svagare legal bas än samarbetet inom en del andra transnationella organisationer, återigen med EU som det kanske tydligaste exemplet på en annan typ av formellt mera förpliktande samarbetsstrukturer.

Kombinationen av stark gräsrotsförankring och en förhållandevis svag legal position skapar speciella förutsättningar för det nordiska samarbetet – även inom den näringspolitiska sektorn. De särskilda förutsättningarna gäller inte bara de begränsningar som detta ger, utan också de unika möjligheter som ligger i det specifikt nordiska samarbetskonceptet.

Samarbetets i formell mening mindre förpliktande karaktär i kombination med de senaste årens framväxt av allt mer fasta kanaler mellan de nordiska staterna och Bryssel, sätter klara gränser för möjligheterna att etablera nordisk samverkan som en viktig faktor i

'mellanrummet' mellan den nationella och den transnationella EU-nivån. De nordiska samarbetsstrukturerna måste därför i huvudsak betraktas som något som ligger utanför, snarare än inom, det strategiska gränsskiktet mellan den statliga nivån och EU. Om man härtill tar i beaktande samarbetets blygsamma budgetomslutning, inses snabbt att det finns klara begränsningar för vad som realistiskt sett kan förväntas uppnås.

Samtidigt står det ändå klart att det nordiska samarbetet har en del starka sidor vilka, rätt utnyttjade, i viss mån väger upp dess begränsningar. Förutom den goda folkliga förankringen gäller detta de internationellt sett låga 'transaktionskostnaderna' i samarbetet, de väl etablerade nätverken på minister- och myndighetsnivå samt det växande intresset bland företagen för en ökad nordisk integration. Det är i de flesta fall betydligt enklare och smidigare att träffas och diskutera i en nordisk än i en bredare internationell eller europeisk kontext. Det här är särskilt tydligt på minister- och myndighetsnivån, där det nordiska samarbetet utan större åthävor faktiskt kan uppnå en del konkreta resultat med hjälp sina sedan gammalt väl utbyggda kanaler till den centrala nationella nivån.

Viktigast i detta sammanhang är dock det nya intresset inom näringslivet för olika former av nordisk samverkan kring vissa för företagens utveckling strategiska resurser. Om de finansiella resurser som detta intresse redan idag visat sig kunna frambringa kan kombineras med det mer politiskt och administrativt orienterade samarbetets låga transaktionskostnader, smidighet och väl inarbetade kanaler, så torde det inte vara någon omöjlighet att genom väl valda gemensamma nordiska insatser aktivt medverka till en positiv utveckling av näringslivsmiljön i Norden.

Med dessa förutsättningar i åtanke, kan det nordiska näringspolitiska samarbetet avgränsas till följande *huvudsakliga roller*:

- Agera som initiativtagare och förmedlande länk i arbetet med att avskaffa olika typer av integrationshinder och därmed minska gränsöverskridandets transaktionskostnader
- Dra upp riktlinjer för och initiera gränsöverskridande kunskapsutbyte, innovationsspridning och komparativa nordiska policyanalyser
- Agera som nätverksbyggare mellan Nordens nationella myndigheter och andra viktiga aktörer
- Vara initiativtagare till strategiska sektor- och gränsövergripande projektallianser
- Främja en gemensam nordisk 'näringslivsprofilhöjning' i omvärlden
- Ta initiativ till internationell 'benchmarking' av nordisk näringspolitik
- Initiera samarbete kring gränsöverskridande infrastrukturella projekt
- Lyfta upp framgångsrika nationella policyinitiativ och program till den nordiska samarbetsnivån

4. Det nya millenniets näringspolitiska agenda

För att få största möjliga slagkraft förutsätts att det nordiska näringspolitiska samarbetet utformas så att det har en klar och tydlig bäring på den övergripande agenda och de fokusområden som gäller för den nationella näringspolitiken runt om i Norden. Vid ingången i det nya millenniet var näringspolitiken i Norden starkt påverkad av två tunga trender. Den första av dessa är den allt snabbare integrationen av inte bara den europeiska och nordiska utan hela den internationella ekonomin. Den andra tunga trenden är den utomordentligt snabba utvecklingen inom tekniken i allmänhet och informations- och kommunikationsteknologin i synnerhet, en trend som ibland brukar sammanfattas i begreppet 'den nya IKT-ekonomin'.

Dessa två trender är av stor betydelse för utvecklingen av de mer grundläggande förutsättningarna för den statliga näringspolitiken. Så har till exempel globaliseringen följts av en tydlig trend mot privatisering och konkurrensutsättning av stora delar av den offentliga sektorn. En annan viktig förskjutning i politikens mer grundläggande förutsättningar är den nationella nivåns förändrade roll och det krympande utrymmet för en traditionellt utformad statlig näringspolitik.

Globaliseringstrenden och den IT-ledda omvandlingen av näringslivet har också haft betydande inverkan på förutsättningarna för ett framgångsrikt företagande. Detta kan gälla allt från en allmänt sett skärpt internationell konkurrens till kortare produktions- och marknadscyklar för de enskilda företagens produkter och tjänster. Den allt mer integrerade internationella marknaden och den accelererande tekniska utvecklingen har lett till ständigt växande krav på spetskompetens i produktionen, bättre och snabbare information om utvecklingen på marknaderna, flexibla och anpassningsbara företagsstrukturer, internationellt konkurrenskraftiga statliga regelverk, god tillgång till riskkapital och välutbildad arbetskraft. Samma utvecklingstrender har även medfört en ökad fragmentering inom arbetsmarknaden. Detta har lett till nya problem med att 'matcha' utbud och efterfrågan på arbetskraft – och därmed också ökande svårigheter att integrera nya grupper av arbetssökande i den reguljära arbetsmarknaden.

Ytterligare en viktig faktor som växer i betydelse är insikten om behovet av en miljömässigt hållbar utveckling inom ekonomi och näringsliv. I den inledningsvis nämnda strategiplanen för en "*Bæredygtig udvikling i Norden*" fastslås också att omställningen mot en mer hållbar samhällsutveckling måste kopplas till de tunga trenderna mot ökad globalisering och den nya informationsteknologins utbredning.

Den nya näringspolitiska problematiken har gjort att den statliga politiken allt mer kommit att fokuseras på *två huvudsakliga insatsområden*. Det ena handlar om näringslivets allmänna konkurrensvillkor, dess 'konkurrensmiljö' om man så vill. Det andra gäller de mer specifika förutsättningarna för framgångsrikt nyföretagande och företagsutveckling.

I det första fallet handlar politiken primärt om olika typer av insatser för att tillförsäkra näringslivet en konkurrenskraftig verksamhetsmiljö i form av ett ändamålsenligt skattesystem, rätt arbetsmarknadsregler, en modern kommunikations och IT-struktur etc. Insatserna är ofta - men inte alltid - av re-aktiv karaktär i den meningen att man fortlöpande försöker anpassa existerande regelsystem och lagstiftning till de krav som utvecklingen i omvärlden medför. Något förenklat skulle detta insatsområde kunna sammanfattas under rubriken *generellt konkurrensförbättrande åtgärder*.

I det andra fallet handlar det om skräddarsydda insatser för att tillförsäkra vissa typer av företag och näringsområden det konkurrensövertag som krävs för att överleva och utvecklas i ett allt hårdare internationellt klimat. Politiken kan till exempel gälla insatser för att förbättra den forskning och den innovationsspridning som företagen är beroende av, förbättrad riskkapitalförsörjning eller insatser för att höja företagens internationella profil. Till skillnad från det första fokusområdets mer generella policyinsatser ligger inriktning här på en mera pro-aktiv och *selektivt konkurrensförbättrande politik*.

5. Den nordiska dimensionen

Det nya millenniets näringspolitiska agenda kan också ses i ett nordiskt perspektiv. Genom den integration av företag och marknader som sker runt om i Norden växer behovet av en bättre koordinering av de nationella insatserna för en förbättrad och mer konkurrenskraftig – men också ur miljösynpunkt mer hållbar - näringslivsmiljö. Detta gäller även den selektivt inriktade politiken, där en fördjupad nordisk samverkan framstår som särskilt angelägen i anslutning till en del av de nordiska företagskluster (funktionellt länkade företag inom till exempel IT, bio-tech och medicin) som under senare år vuxit sig allt starkare.

Den nordiska dimensionen i dagens näringspolitiska agenda betyder med andra ord att de kommande årens samnordiska insatser måste innehålla element av såväl en mera generellt inriktad som en mer selektiv konkurrensförbättrande politik.

Insatserna i syfte att *förbättra det nordiska näringslivets allmänna konkurrensmiljö* berör i vissa avseenden politikområden med känsliga nationella 'prerogativ' som till exempel beskattning och ekonomisk lagstiftning. Denna del av näringspolitiken präglas därför av problem och frågeställningar som förutsätter åtgärder på hög politisk nivå. Det här betyder att det formellt mindre förpliktande nordiska samarbetet inte till alla delar har den tyngd som krävs för att åstadkomma de verkligt stora genombrotten. Samtidigt innebär de sedan gammalt upparbetade och väl fungerande kanalerna på myndighets- och ministernivå att grundförutsättningarna finns för intressanta nordiska initiativ. Det står också klart att de nordiska traditionerna när det gäller gränsnedbrytande åtgärder och harmonisering av vissa typer av tekniska krav och regelverk på ett fruktbart sätt skulle kunna vidareföras och revitaliseras inom ramen för den idag aktuella näringspolitiska agendan.

Mot denna bakgrund är det inte svårt att se en möjlig nordisk samarbetsdimension i det pågående arbetet på den nationella nivån med att konkurrensanpassa näringslivsmiljöerna runt om i Norden. Den nordiska policydimensionen är tydligast i anslutning till olika åtgärder i syfte att stärka näringslivets konkurrenskraft genom att reducera eller avskaffa barriärer som försvårar för företagen att på ett rationellt sätt utnyttja viktiga nyckelresurser i den nordiska närmiljön. Sådana insatser kan gälla initiativ till nordiska 'högnivå-överenskommelser' om gemensamma regler för vissa typer av för näringslivets verksamhet särskilt viktiga myndigheter, mer likartad ekonomisk lagstiftning, skatteregler, tekniska standards, underlättande av arbetskraftens fria rörligheten över gränserna etc. Viktigt är här att betona att denna typ av 'harmonisering' inte bör utformas så att den sätter nya spärar för företag från andra delar av EU/EES-området, utan att fokus istället ligger på åtgärder som placerar Norden i framkanten på – och därmed också normgivande för - utvecklingen mot en allt mer öppen och produktiv näringslivsmiljö.

Även den andra huvudpunkten på det nya millenniets näringspolitiska agenda, de mer selektivt inriktade insatserna för att *höja företagens kompetensnivå och konkurrenskraft*, kan utvecklas i ett nordiskt sammanhang. I detta fall ligger insatserna ofta inom ur nationell synpunkt sett mindre känsliga politikområden, varför de traditionella nordiska samarbetsstrukturernas tonvikt vid frivilliga 'lågnivå-överenskommelser' är särskilt väl lämpade för denna typ av åtgärder.

Här handlar det framför allt om att med gemensamma insatser stärka företagsmiljöer och strategiska nätverk där det nordiska näringslivet har särskilda förutsättningar att utveckla en global spetskompetens. Den nordiska policydimensionen bör koncentreras till en väl avvägd kombination av bransch- och produktfokus (vissa strategiska 'kluster') samt insatsområde (vissa nyckelresursområden som t ex kompetensutveckling eller FoU). Sådana gemensamma näringspolitiska insatser kan till exempel gälla att utveckla och dra nytta av etablerade nätverk kring nordiska styrkepositioner inom IT-sektorn, att initiera ett samarbete för att underlätta omvandlingen av grundforskningsresultat till kommersiella produkter eller gemensamma forskningsinsatser och 'benchmarking' i syfte att utveckla effektivare instrument inom policyområdet.

6. Synergieffekter

De finansiella resurserna för det nordiska samarbetet inom näringssektorn är i stor utsträckning bundna till de två institutionerna Nordiska Industrifonden och Nordtest. Det här betyder att större och mer resurskrävande insatser på nordisk botten med nödvändighet måste involvera dessa två institutioner. En annan slutsats som kan dras av detta är behovet av strategisk samverkan över sektorgränserna och betydelsen av ett målmedvetet nationellt stöd för de samnordiska näringspolitiska insatserna.

En viktig ingrediens i den underliggande strategin för de kommande årens nordiska näringspolitik måste därför – vid sidan av ett sektorövergripande perspektiv - vara att bygga upp en åtgärdsprofil som så långt som möjligt kan dra nytta av verksamheten inom Nordiska Industrifonden och Nordtest.

Industrifonden har från att tidigare ha varit mera entydigt inriktad på teknologirelaterade FoU-projekt inom ramen för vissa programområden under senare år omorienterat verksamheten mot aktiviteter och projekt som syftar till att utveckla hela det nordiska systemet för innovationsutveckling och öka tillgängligheten till kommersiellt gångbar kunskap. Liksom Nordiska Industrifonden har även Nordtest nyligen sett över sin verksamhetsstrategi. I den gällande verksamhetsplanen betonas särskilt en ökad satsning på vad som kallas '*conformity assessment*', en aktivitet vars syfte är att säkra att internationella standardspecifikationer utformas så att de inte skadar nordiska näringslivsintressen. Detta är av stor betydelse för företagets förutsättningar att sälja konkurrenskraftiga produkter på den nordiska såväl som på den vidare internationella marknaden. Här fungerar Nordtest även som en gemensam plattform för de nordiska ländernas agerande i de viktiga internationella organ (t ex inom EU) där nya tekniska och andra typer av produktstandards avgörs.

Mot bakgrund av de två institutionernas olika verksamhetsinriktning framstår det som rimligt att utnyttja delar av *Nordtests* verksamhet i anslutning till samnordiska insatser för att förbättra Nordens näringslivsmiljö genom konkurrenskraftiga och till det nordiska näringslivets behov välanpassade regelverk och tekniska standards. Nordtest skulle därmed

också kunna spela en viktig roll inom ramen för ett bredare arbete med att avlägsna ur företagets synpunkt onödiga hinder för ett fritt utnyttjande av resurser och marknader inom Norden som helhet. Den Nordiska Industrifonden åter, med sin inriktning på uppbyggnaden av en gemensam nordisk kunskaps- och innovationsmarknad, är en självklar huvudaktör i en nordisk satsning på ett mer konkurrenskraftigt företagande genom att göra vissa nyckelresurser (arbetskraft, kompetens, teknik, riskkapital etc) mer eller mindre fritt tillgängliga oberoende av riksgränserna.

Det på motsvarande sätt mycket viktiga samarbetet med andra sektorer inom det nordiska ministerrådet bör ges hög prioritet, men valet av sektor måste ske från fall till fall beroende på den konkreta insatsens utformning och syfte. Några sektorer torde dock vara av särskilt vikt att rikta blickarna mot sett ur ett näringspolitiskt perspektiv. Bland dessa märks kanske främst det nordiska samarbetet inom arbetsmarknads-, regional-, energi-, transport-, IT-, utbildning/FoU-, miljö- och finanssektorerna.

7. Programinsatser 2002 – 2005

Mot bakgrund av ovanstående står det klart att ett verkningsfullt nordiskt samarbete under perioden 2002 till 2005 måste inriktas mot två huvudsakliga politikområden. Det första av dessa gäller en målmedveten satsning från ministerrådets sida i syfte att *främja Norden som en internt gränslös och därmed också bättre fungerande och mer konkurrenskraftig miljö för företagsutveckling*. Det andra insatsområdet gäller mera selektivt inriktade *åtgärder för att stärka de nordiska företagens internationella konkurrensförmåga inom särskilt utvalda verksamhetsområden och beträffande tillgängligheten av vissa strategiska utvecklingsresurser*.

I det först fallet kommer det nordiska samarbetet främst att handla om en reduktion av de gränsbarriäreffekter som idag på ett konkurrenshämmande sätt delar upp Norden i ett antal små nationella näringslivsmiljöer. I det andra fallet ligger samarbetets tyngdpunkt vid insatser i syfte att stärka strategiska kontaktnätverk och skapa nya och mer integrerande mönster för företagets utnyttjande av de utvecklingsresurser som finns runt om i Norden.

Ministerrådet avser lägga stor vikt vid att insatserna inom dessa två fokusområden utnyttjar de näringspolitiska möjligheter som ett offensivt miljötankande och likvärdiga arbetsmarknadsförutsättningar för olika grupper (bl a invandrare, kvinnor och män) ger.

Ovan nämnda insatsområden är inte varandra ömsesidigt uteslutande. Tvärtom skall de ses som olika sidor av ett och samma gemensamma policyprojekt: ambitionen att stärka det nordiska näringslivets internationella konkurrenskraft inom ramen för de sociala och miljömässiga parametrar som en långsiktigt hållbar utveckling förutsätter.

(1) Konkurrenskraftiga regler och en attraktiv näringslivsmiljö

Åtgärderna inom detta insatsområde förutsätter i flera fall nordiska överenskommelser på hög politisk nivå, inte minst med tanke på att en bättre fungerande och mer konkurrenskraftig nordisk näringslivsmiljö ofta kräver koordinerade anpassningar av nationella regelsystem, lagstiftning, tekniska standards etc. Samarbetets politiska fokus måste därför ligga på en tillräckligt hög nivå, ofta ministeröverenskommelser med till dessa kopplade uppföljningar på central nationell myndighetsnivå.

Huvudambitionen är att bidra till en påtaglig reduktion av de olikheter i nationella regelsystem och lagstiftning som fortfarande försvårar utvecklingen mot en mer välintegrerad och därmed internationellt konkurrenskraftigare nordisk näringslivsmiljö. Fokus på denna typ av 'barriäreffekter' och behovet av att utveckla till den nordiska näringslivsmiljön passande internationella tekniska och andra standards, gör att verksamheten inom Nordtest här spelar en viktig roll. Det är också viktigt att i detta sammanhang säkra ett fungerande nordiskt samarbete kring arbetsmarknadsfrågor med fokus på arbetskraftens möjlighet till fri rörlighet.

Ambitionen att skapa en mer konkurrenskraftig näringslivsmiljö genom rätt utformade regler för företagen och företagandet förutsätter ett intimt samarbete med de sektorer som helt eller delvis ansvarar för berörd lagstiftning. Förutom att detta främjar kunskaperna om berörda nationella regelverk, så underlättar täta kontakter mellan ansvariga myndigheter nödvändiga åtgärder i syfte att bryta ner oönskade gränsbarriärer mellan de nordiska ländernas ekonomier.

Under de kommande fyra åren kommer ministerrådets näringspolitiska insatser i syfte att främja framväxten av en mer integrerad och konkurrenskraftig nordisk näringslivsmiljö att omfatta följande huvudsakliga fokusområden:

- Koordinerade nordiska myndighetsinitiativ - inklusive informationsutbyte och kontaktförmedling - i syfte att underlätta gränsöverskridande mobilitet inom arbetsmarknad och näringsliv (individer, entreprenader, underleveranser och företag)
- Bättre samordnad nordisk näringslagstiftning (bolags- och konkurrenslagstiftning, arbetsmarknadsregler, viss skattelagstiftning, arbetsmiljö- och bygglagstiftning)
- Offensiv för bättre nordisk samordning av vissa strategiska kvalitetsnormer, tekniska standards, handel med immateriella rättigheter, miljöcertifiering (gäller såväl revideringar som framtagning av nya regelverk och normer)

(2) Tillgång till strategiska utvecklingsresurser

Åtgärderna inom detta område är inriktade på att stärka konkurrenskraften ute i företagen snarare än den nordiska näringslivsmiljön som helhet. Ministerrådets insatser måste därför vara mera selektivt utformade och fokuserade på att förbättra företagens möjlighet att utnyttja vissa för sin konkurrenskraft avgörande resurser såsom kunnande, innovationer, kapital och olika typer av infrastrukturella och logistiska resurser. De skall också vara inriktade mot områden där nordiska styrkepositioner kan identifieras.

Om satsningarna när det gäller den mer övergripande näringslivsmiljön i viss mån präglas av ett i princip re-aktivt arbete med att minska befintliga negativa barriäreffekter i de nationella regelsystemen, så är det nordiska samarbetet inom detta fokusområde mera inriktat på proaktiva insatser för att bygga upp de nätverk och kontaktkanaler som krävs för att skapa bättre integrerade och mer effektiva nordiska marknader för basresurser av stor betydelse för företagens utvecklingsmöjligheter. Detta betyder att det nätverksbyggande kring tunga nordiska företagskluster, innovationssystem, IT-utvecklings- och FoU-frågor som den Nordiska Industrifonden arbetar med här är utomordentligt viktigt. De sektorer på vars ansvar faller att hantera den här typen av för företagens konkurrenskraft så avgörande resursutveckling (t ex forskning/utbildning och IT-utveckling), bör också ses som potentiellt viktiga partner i det näringspolitiska samarbetet.

Under den kommande programperioden avser ministerrådet att i sitt näringspolitiska samarbete prioritera följande frågor inom ramen för arbetet med att utveckla de nordiska företagens konkurrensförmåga och internationella spetskompetens:

- Gemensam innovationspolitik för en integrerad nordisk kunskapsmarknad (underlätta teknologispridning mellan företag, stärka den nordiska forskarmobiliteten, FoU-samarbete, tillgänglighet till IT och digital service i perifera regioner, aktiva nordiska nätverk mellan nationella teknik- och företagsutvecklingsorgan)
- Nätverk kring och analyser av vissa särskilt starka näringslivssektorer och företagskluster i Norden (t ex IT, bio-tech, energi/miljö, maritima näringar inkl. fiskerisektorn, hållbar turism)
- Samarbete kring utveckling av gränsöverskridande nordiska logistik- och varudistributionssystem med tonvikt på de små och medelstora företagens behov, t ex inom byggvarusektorn
- Samarbetsprojekt och erfarenhetsutbyte kring möjligheterna att bättre utnyttja samhällsintresset i en bättre miljö, flexibla arbetsorganisationsmodeller, en kvalitetsinriktad nordisk affärsetik och ett könsjämnt arbetskraftsutnyttjande som konkurrensfördelar på den internationella marknaden

(3) Näringspolitisk strategiutveckling

Det är av stor vikt att redan under den pågående programperioden säkra den mer långsiktiga utvecklingen av det nordiska näringspolitiska samarbetet i allmänhet och programmets två huvudsakliga fokusområden i synnerhet.

Vad som krävs är en visionärt inriktad diskussion och analys av aktuella förändringar i den gemensamma nordiska näringslivsmiljön - inklusive de framtida möjligheterna att i växande utsträckning tillvarata gemensamma resurser och internationella styrkepositioner. För att en sådan diskussion skall få rätt bärkraft och koppling till företagens långsiktiga behov och förutsättningar måste den ske i nära samspel med ledningen för det nordiska näringslivet.

Ett annat viktigt övergripande tema i detta sammanhang är en kartläggning och bedömning av förutsättningarna för den nationella nivån att genom systematiska politiska insatser påverka utvecklingen inom det nordiska näringslivet i önskvärd riktning.

För att säkra en sådan fördjupad policydiskussion under den kommande programperioden kommer ministerrådet att initiera följande konkreta aktivitet:

- Av ämbetsmannakommittén koordinerade satsningar på 'benchmarking' av den internationella konkurrenskraften inom olika delar av de nordiska ländernas näringslivsmiljö (skattesystem, myndighetsrutiner, arbetsmarknadsregler etc). Arbetet skall ske i nära anslutning till liknande aktiviteter inom EU, EES och OECD. Förutom syftet att få fram värdefull kunskap om de nordiska ländernas näringspolitiska profil, bör en del av aktiviteterna utformas så att de tydliggör den nordiska näringslivsmiljön på ett positivt sätt i viktiga internationella fora.

8. Förmedling av resultat och näringslivsförankring

En viktig del i programstrategin är att de konkreta aktiviteterna inom ministerrådet så långt som möjligt genomförs med aktivt deltagande från kompetenta nationella myndigheter och, inte minst, berörda delar av näringslivet. Myndighetsrepresentationen kan gälla såväl den nationella som den regionala eller lokala nivån. Förutom enskilda företag eller grupper av företag kan deltagandet från näringslivets sida även omfatta arbetsmarknadens parter eller andra typer av till ekonomi och arbetsmarknad anknutna intressegrupper.

En aktiv involvering i nordiska ministerrådets näringspolitiska samarbete från näringsliv, myndigheter och andra berörda aktörer eller intressegrupper är viktig. Detta gäller inte minst företrädarna för det privata näringslivet som ju kan ses som en mycket viktig målgrupp för de näringspolitiska insatserna. För det första så är detta något av en grundförutsättning för att insatserna över huvud skall kunna genomföras på ett meningsfullt sätt. För det andra så underlättar ett aktivt deltagande från centralt placerade aktörer spridningen av viktig information om verksamheten och dess resultat inom sektorn som helhet. För det tredje, och kanske allra viktigast, så är ett sådant samarbete den enda till buds stående sättet att inom ramen för det formellt sett mindre förpliktande nordiska samarbetet säkra en mer långsiktig uppföljning av programperiodens insatser.

En annan viktig del i strategin för att öka 'synligheten' hos ministerrådets näringspolitiska samsamarbetsaktiviteter är att höja profilen som arrangör av olika typer av konferenser och seminarier kring programaktiviteterna. Med tanke på framtida uppföljning avser ministerrådet att mot programperiodens slut arrangera en eller flera temakonferenser med fokus på resultatet av programaktiviteterna och utvecklingen inom de två övergripande insatsområdena (*näringslivets konkurrensmiljö* och *företagens konkurrenskraft*). I ett sådant sammanhang bör de näringslivsorienterade miljö- och jämställdhetsfrågorna ges särskild uppmärksamhet.

I den här typen av utåtriktad aktivitet i syfte att sprida kunskap om sektorns aktiviteter och de resultat som uppnåtts bör de två institutionerna Nordiska Industrifonden och Nordtest kunna axla en viktig roll.

9. Programimplementering samt administrativa och ekonomiska konsekvenser

En flexibel organisationsstruktur under ämbetsmannakommittén (ÄK-näring) är en förutsättning för en effektiv implementering av det näringspolitiska programmet för perioden 2002-2005. De viktigaste ansvariga aktörerna är *ordförandelandet*, *ämbetsmannakommittén* och ledningen för de två institutionerna *Nordtest* och *Nordiska Industrifonden*. Härtill kommer möjligheten att vid behov tillsätta olika typer av mera *ad hoc*-betonade arbetsgrupper inom relevanta sakområden (t ex inom IT- och turismsektorerna).

Programmet skall ses som riktgivande för det nordiska näringspolitiska samarbetet under de kommande åren. I programmet fastslås endast tematisk inriktning och de huvudsakliga ramarna för det nordiska samarbetet inom sektorn fram till år 2006. Det här innebär att den mer detaljerade planeringen av programimplementeringen med nödvändiga prioriteringar av projekt och val av samsamarbetspartners inom andra sektorer måste göras från år till år. Programmet förutsätter även en fortlöpande uppföljning och revidering av inriktningen på de

mer konkreta insatserna med hänsyn till viktigare förändringar i de näringspolitiska förutsättningarna under programperioden.

Det är också viktigt att under programperioden följa upp resultatet av de pågående diskussionerna i Nordiska Ministerrådet och Nordiska Rådet utgående från den s.k. *Vismansrapporten*, och vad dessa diskussioner kan komma att innebära beträffande de näringspolitiska samarbetsprojektens anknytning till den mer övergripande profilen ('temaområden' kontra geografiska 'samarbetspelare' såsom närområdet, EU/EES och Norden) på den nordiska verksamheten.

För att klara detta förutsätts att ordförandelandet tar ett aktivt ansvar för utformningen av programmets konkreta genomförande och uppföljning under sitt ordförandeår. Detta sker genom att en konkret implementerings- och uppföljningsplan presenteras av ordförandelandet i början av vart och ett av programperiodens år. Detta dokument, som antas av ämbetsmannakommittén, tas fram i samarbete med ledningen för de två tunga sektorinstitutionerna Nordisk Industrifond och Nordtest. Ämbetsmannakommittén säkrar därefter på näringsministrarnas vägnar att de i de årliga verksamhetsplanerna föreslagna projekten faller inom ramarna för det övergripande samarbetsprogrammet samt tillgängliga budgetmedel.

Programmet skall förverkligas inom de finansiella ramar som för närvarande gäller för det nordiska näringspolitiska samarbetet. Där tilläggsfinansiering krävs bör denna komma från olika samarbetspartners inom berörda delar av näringslivet, andra närliggande nordiska sektorer samt nationella insatser.

Bilagor

Bilaga I: De nordiska ländernas och autonomiernas näringspolitik vid ingången i 2000-talet

Inledning

Detta notat syftar till en översiktlig genomgång av den strategiska huvudinriktningen på de fem nordiska staternas och de tre autonoma territoriernas näringspolitik på tröskeln till det nya millenniet. Pappret skall ses som en del av det bakgrundsunderlag som tagits fram inom ramen för arbetet med att utveckla ett nytt program för det nordiska samarbetet inom det näringspolitiska området gällande för perioden 2002 – 2005.

Analysen är i första hand strukturell och kvalitativt inriktad, vilket betyder att den inte innehåller någon systematisk genomgång av de samlade budgetsiffrorna för de insatser som kan anses ligga inom det näringspolitiska fältet. Bortsett från att en mer detaljerad kvantitativ kartläggning av näringsstödens omfattning inte heller är nödvändig för huvudsyftet med detta papper, så är det näringspolitiska fältet i dag så pass brett och sektorövergripande att det skulle vara en mycket omfattande – för att inte säga omöjlig - uppgift i sig att komma fram till en säker och oomstridd definition av vilka åtgärder/kostnader som faktiskt skall inkluderas just i näringspolitiken och inte i andra policyområden, t ex utbildnings- och forskningspolitik, infrastrukturpolitik m.m. Ytterligare en svårighet är att en växande del av den uttalade näringspolitiken idag handlar om insatser som är svåra att sätta en tydlig prislapp på, t ex ändrade och mer konkurrenskraftiga regler för företagets verksamhet, ny regler för arbetsmarknadens funktionssätt osv.

Det finns dock en enighet om att det näringspolitiska kärnområdet i grunden handlar om de olika typer av insatser som har som uttalat kort- eller långsiktigt mål att stärka eller utveckla verksamheten inom den privata företagssektorn. En grov avgränsning enligt detta kriterium framkommer också rätt klart vid en genomgång av de policydokument som respektive land/autonomi producerat inom ramen för vad man själv anser vara det näringspolitiska området. Typiska målområden för politiken är sålunda t ex direkta och indirekta företagsstöd, stöd till utveckling av företagets/arbetskraftens kompetens och internationella nätverk, särskilt sektorstöd till nyckelbranscher, företagsrådgivning, bidrag med riskkapital för nya projekt eller nystartade företag samt förändringar i det regelverk och den beskattning som är en mycket viktig ingrediens i företagets internationella konkurrenskraft.

I det följande beskrivs och analyseras den nordiska näringspolitiken med utgångspunkt i detta kärnområde – utan att för den skull några absoluta gränser dras upp i förhållande till andra policyområden av mera indirekt betydelse för näringslivets utvecklingsförutsättningar. Näringspolitiken ses alltså nedan snarare som ett politikområde med en kärna av mer eller mindre typiska insatsområden och målsättningar, men som i varierande grad omfattar även i förhållande till 'kärnområdet' mer perifera insatser och policyarenor – ungefär som den avtagande intensiteten i ringarna kring en sten som kastas i ett stilla vatten.

Globalisering och ny ekonomi

Samtliga nordiska länders och autonomiers näringspolitiska programformuleringar tar idag – i varierande grad - sin utgångspunkt i två övergripande trender. Den första av dessa är den allt snabbare integrationen av inte bara den europeiska och nordiska utan också den globala ekonomin – kort sagt: globaliseringen av ekonomin. Den andra av dessa centrala bakomliggande trender är den utomordentligt snabba utvecklingen inom tekniken i allmänhet

och IT- och kommunikationsteknologin i synnerhet, en trend som ibland brukar sammanfattas i begreppet 'den nya e-ekonomin'.

I inledningsstycket på det nyutkomna danska näringspolitiska strategidokumentet "*Government Industrial Development Strategy/dk21*" (maj 2000) definieras utgångspunkten för strategin sålunda som det faktum att "the global market is a reality, and we are being challenged by new technologies" (s. 9). I de inledande motiveringarna till den senaste norska budgeten för det näringspolitiska området (*St.prp.nr.1, 2000-2001*) framhålls att globaliseringen och internet-teknologin i grunden förändrat hela det norska samhället och därmed också de näringspolitiska förutsättningarna (s. 11), och i svenska NUTEKs nyutkomna rapport "*Svenskt näringsliv och näringspolitik 2000*" fastslås i det inledande kapitlet som näringsdepartementet bidragit med att dagens allt snabbare internationaliseringen och tekniska utveckling får "genomgripande effekter för både marknader och politik" (s. 7). I en färsk sammanställning över den finska näringspolitiken som gjorts inom handels- och industriministeriet (*PM 2000-11-10*) betonas det faktum att den ökande internationella konkurrensen sätter ny press på redan etablerade företag och ger ändrade förutsättningar för framväxten av helt nya företag. Samtidigt fastslås att politiken för att stödja företagens möjligheter att hänga med i den allt snabbare teknologiutvecklingen därmed blir allt viktigare och att detta skall ske genom aktiv innovationspolitik. I ett motsvarande notat från Island (*PM 2000-11-06*) betonas internationaliseringens betydelse för den framtida politiken samtidigt som "large scale research and supporting the development of new fields of knowledge" framhålls som ett av de viktigaste insatsområdena.

Samma tongångar går igen i de tre nordiska autonomiernas övergripande näringspolitiska programformuleringar. Det senaste färöiska näringspolitiska programmet "*The industrial policy*" (mars 1999) inleds sålunda med konstaterandet att den internationella konkurrensen växer sig allt starkare och att hela den färöiska näringspolitiken nu måste omstruktureras med hänsyn till detta faktum: "The industrial policy must take in account the present global economy" (s. 3). Vidare sägs att nyckeln till en mer framgångsrik och konkurrenskraftig ekonomi är att politiken tillser att de färöiska företagen ges möjlighet att hänga med i och kunna utnyttja den nya IT-teknologin: "The new industrial branches must be innovative and have access to updated information and versatile forms of communication" (s. 3). I den senaste åländska budgetens näringspolitiska målformuleringar ("*Förslag till budget för år 2001*", november 2000) betonas att företagen måste ha sådana villkor att de kan överleva och expandera på den konkurrensutsatta internationella marknaden samtidigt som en av de viktigaste delmålsättningarna är att uppmuntra och utveckla de etablerade företagens IT-utnyttjande och främja nya nischföretag inom högteknologiområdet (s 3. och 289). Och i det nyligen offentliggjorda grönländska utkastet till näringspolitiskt handlingsprogrammet "*En vision for fremtiden: Oplæg til strukturpolitisk handlingsprogram*" (september 2000) framhålls i den inledande portalformuleringen att "det globale samfund kommer stadigt närmere og verdensøkonomien undergår marknadsmæssige ændringer i et voksende tempo" (s. 5). Även här är teknologiutvecklingen viktig, men kanske mera som en av flera insatsområden snarare än som en utgångspunkt för politiken på samma nivå och tyngd som globaliseringen och den växande internationella konkurrensen.

Näringspolitikens nya förutsättningar

Den bakomliggande trendanalysen med fokus på 'globaliseringen' och den 'nya e-ekonomin' kopplas ofta, men inte alltid helt explicit, samman med ett flertal för det näringspolitiska fältet centrala – men i förhållande till globaliseringen och den nya e-ekonomin sekundära – omställningsprocesser i det nordiska samhället. Effekterna gäller dels utvecklingen inom den

offentliga sektorn och de allmänna förutsättningarna för en nationellt inriktad statlig politik, och dels kraven på och förutsättningarna för ett framgångsrikt företagande.

Staten och den offentliga sektorn

Förändringstrycket och kravet på omställningar inom den offentliga sektorn och det statliga politikområdet kan enligt de nordiska näringspolitiska program- och strategianalyserna något förenklat sammanfattas i två tunga trender: privatiseringen och konkurrensutsättningen av allt större delar av den offentliga verksamheten å ena sidan, och den centrala statsmaktens förändrade roll och krympande handlingsutrymme å den andra sidan.

I de ovan citerade grönländska och färöiska strategidokumenterna sägs sålunda klart ut att hela näringslivspolitikerna måste inriktas på att minska den offentliga sektorns ekonomiska dominans och öka utrymmet för en mer marknadsorienterad utveckling av ekonomin som helhet. I de åländska budgetmotiveringarna framkommer bekymmer över den offentliga sektorns storlek och behoven av en ökad tillväxt inom den konkurrensutsatta delen av ekonomin. I ovan nämnda näringspolitiska dokument från NUTEK hävdas att ekonomin – åtminstone inom vissa gränser – ”fungerar bättre ju mindre av statliga ingripanden som görs och ju mer som överlämnas till marknaden” (s. 14). Och i det finska näringspolitiska dokumentet (se ovan) betonas att den allmänna sektorns uppgift i första hand är att tillse att regelverket för företagande och näringsliv är sådant det kan förbättra och upprätthålla sin internationella konkurrenskraft.

Statsmaktens allt mer beskurna handlingsutrymme och därmed ändrade roll i politiken betonas i den ovan refererade norska stortingspropositionen där man konstaterar att den europeiska utvecklingen med avreglering och gemensamma konkurrens- och statsstödsregler starkt beskurit statsmaktens aktionsmöjligheter samtidigt som den regionala nivåns relativa betydelse som bas för näringspolitiken ökat (s. 11). I Sverige har denna insikt medfört att näringspolitiken under senare år blivit allt mer ’regionaliserad’, dvs att man satsar på en politik där regionerna har större möjligheter att vara med och utforma en politik som är mer eller mindre ’skräddarsydd’ för de egna näringslivsförutsättningarna (jfr de s.k. tillväxtavtalen på regional nivå).

Självfallet hänger dessa två slutsatser om de förändringar i näringspolitikens förutsättningar som globaliseringen och den nya e-ekonomin leder fram till nära samman med varandra. Tendensen till privatisering och ökad konkurrensutsättning av den statliga verksamheten leder – allt annat lika – till en förändrad roll för staten, något som i sin tur leder till omstruktureringar och förändrad arbetsfördelning även inom den offentliga sektorn, t ex mellan den statliga och den regionala nivåns aktörer. Viktigt är också att ha klart för sig att båda dessa faktorer ytterst handlar om grundläggande förändringar i statsmaktens, eller i en vidare mening ’det offentligas’, möjligheter och förutsättningar att bedriva en effektiv näringspolitik.

Företagens verksamhetsvillkor

Globaliseringstrenden och framväxten av en ny typ av ’e-ekonomi’ har också en rad effekter på de enskilda företagens och själva företagandets grundläggande förutsättningar. Dessa kan gälla allt från en allmänt sett skärpt internationell konkurrens till allt kortare produktions- och marknadscyklar för de enskilda företagens produkter/tjänster. Vad som framför allt framhålls i praktiskt taget samtliga ovan nämnda näringspolitiska strategidokument är dock att den allt mer integrerade internationella marknaden och den accelererande tekniska utvecklingen leder till ständigt växande krav på ’spetskompetens’ i produktionen (av såväl varor som tjänster),

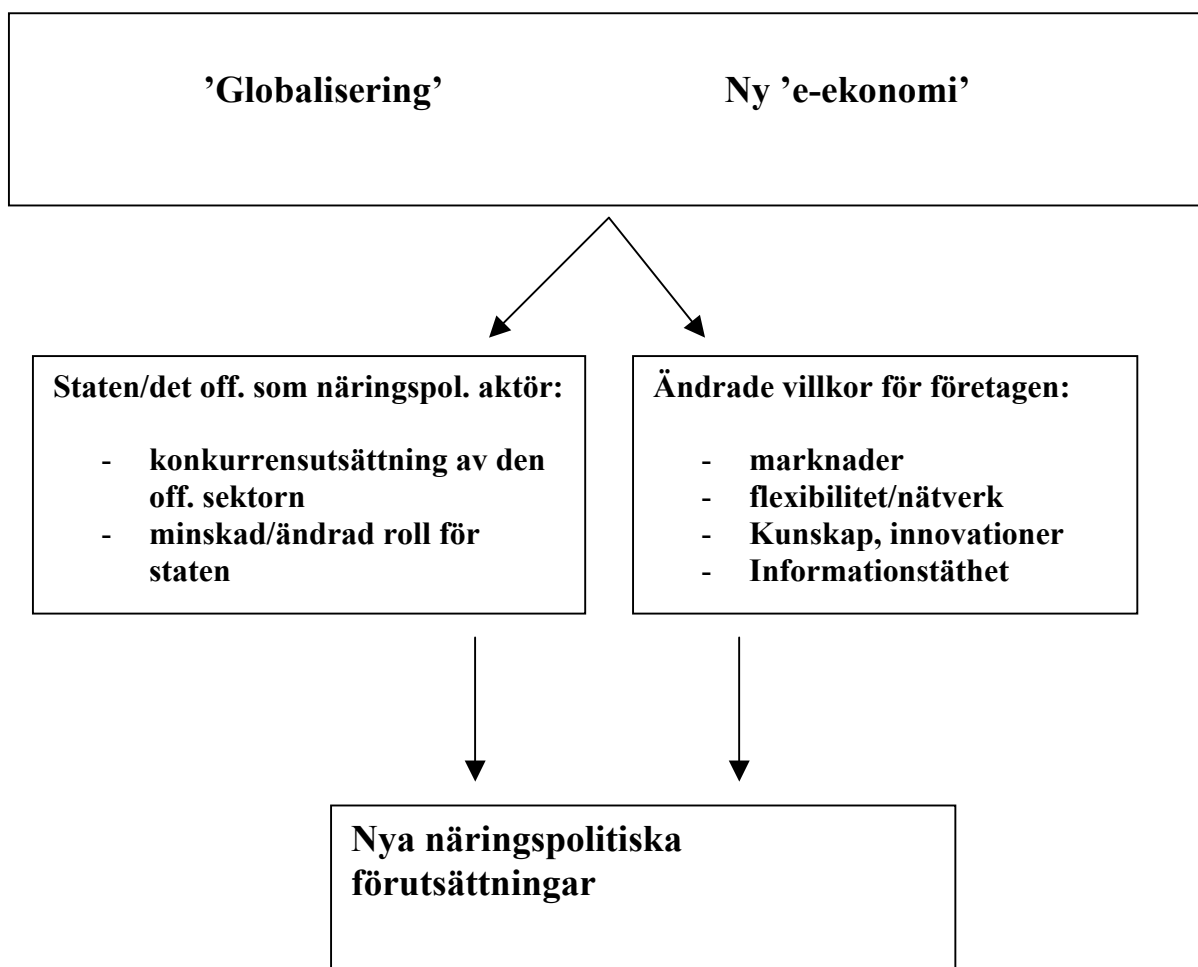
bättre och snabbare information om utvecklingen på marknaderna, flexibla och anpassningsbara företagsstrukturer och god tillgång till riskkapital och välutbildad arbetskraft.

De nordiska strategitexterna pekar i detta sammanhang sålunda ut behovet av bättre fungerande faktormarknader, högre kvalitet på 'humankapitalet' (kunnande, kompetens), snabbare informationsöverföring i effektiva kontaktnätverk, god tillgång till FoU och snabb spridning av nyheter och tekniska innovationer och stor omställnings- och förnyelseförmåga hos de enskilda företagen.

I kondenserad form skulle man alltså kunna säga att de nya förutsättningarna på företagsnivån ger sig tillkänna i ständigt växande krav på 1) effektivare marknader, 2) företag organiserade i flexibla och öppna nätverksstrukturer snarare än i slutna hierarkier, 3) kompetenta medarbetare och fokus på nytänkande och tekniska innovationer och 4) effektivt informationsutbyte och god kännedom om utvecklingen i relevanta delar av omvärlden.

Om man ställer samman de viktigaste inslagen den dagsaktuella nordiska analysen av näringspolitiska situationen, framträder sålunda nedanstående bild av huvudstrukturen och de drivande elementen i vad som skulle kunna kallas det nya millenniets näringspolitiska problematik:

Figur 1: Den nya näringspolitiska situationen

Den nya situationen beskrivs naturligtvis på olika sätt och med lite olika infallsvinklar i de olika nationella strategidokumenterna, men i stort så innehåller samtliga i princip någon form av variant på den typ av resonemang och argumentationslogik som sammanfattas i *figur 1* ovan. Den centrala frågan är dock hur tolkningen av detta nya näringspolitiska läge görs runt om i Norden i termer av mera konkreta näringspolitiska strategier. Eller annorlunda uttryckt: Vilken typ av näringspolitiska prioriteringar och insatser leder denna relativt likartade bakgrundsanalys fram till i de olika länderna/autonomierna?

Den nationella näringspolitiken på tröskeln till ett nytt millennium

En snabb blick på dagsläget i de enskilda länderna/autonomierna ger följande bild av gjorda prioriteringar och huvudsakliga satsningsområden inom det näringspolitiska fältet.

Danmark

Det danska näringspolitiska handlingsprogrammet så som det formuleras av regeringen i dokumentet "*Government Industrial Development Policy/dk21*" (se ovan) innehåller inga direkta stöd till företagen. Istället är åtgärderna helt fokuserade på olika typer av insatser för att främja de grundläggande konkurrensförutsättningarna för det danska näringslivet i stort samt vissa typer av mer avgränsade åtgärder i syfte att stödja företagens mer konkreta utvecklingsförutsättningar i termer av kapitaltillgång, tillgång till kunskap och kvalificerad arbetskraft, ny teknik etc.

Det förstnämnda området omfattar främst åtgärder som t ex en fortlöpande bevakning av Danmarks relativa kostnadsläge, genomgång av skattesystemet med hänsyn till företagens internationella konkurrensläge, utveckling och konsolidering av en flexibel och välfungerande dansk arbetsmarknad samt fortsatta satsningar på den fysiska infrastrukturen.

Det sistnämnda området är indelat i sex insatsgrupper: kunskap och kompetens, internationalisering, riskkapital, välfungerande marknader, kvalitetssäkring av företagsnära lagar och regelverk, ökat socialt ansvarstagande inom företag och näringsliv. Satsningarna gäller bland annat uppstartning eller nysatsningar i olika typer av regionala kunskaps- och utvecklingscentra, e-handelssatsningar, innovationscentra, centrum för exportkompetens, internationell ledarskapsutbildning, förmedling av riskkapital till småföretag, användning av IT för att förbättra den offentliga administrationen samt presentation av en 'grön' näringsutvecklingsstrategi.

Finland

Enligt den ovan refererade översikten från det finska industri- och handelsministeriet (*PM 2000-11-10*) inriktas näringspolitiken allt mer bort från traditionellt företagsstöd. Politiken skall istället "säkerställa att de företag som är verksamma i Finland har förutsättningar att upprätthålla och förbättra sin internationella konkurrenskraft". Det här betyder att den särskilt skall inriktas "på att undanröja verksamhetsproblem på marknaden genom att främja konkurrens, investeringar i basstrukturen, utbildning och FoU och en fungerande kapitalmarknad".

Från detta konstaterande om politikens övergripande inriktning och roll tar den finska näringspolitiken direkt fasta på den typ av konkreta insatser och projekt som i så hög grad präglade de sex insatsgrupperna i det ovan refererade danska strategiprogrammet. De mer övergripande insatserna för att stärka företagandet och företagsmiljön som helhet är något mindre uttalade i det finska än i det danska strategiprogrammet. De lyser dock inte helt med

sin frånvaro. Särskilt när det gäller två insatsområden – företagande och konkurrens – så föreslås fler åtgärder av denna typ.

I övrigt är åtgärderna i princip – om än inte i sin konkreta utformning – mycket lika de som nämndes ovan inom ramen för de sex danska insatsområdena. Åtgärder för att öka arbetskraftens kompetens, insatser för att förbättra möjligheterna att kommersialisera FoU-resultaten, stöd till immateriella investeringar och innovationsspridning, satsning på nytt forsknings- och teknikutvecklingsorgan, satsning på vissa konkurrenskraftiga företagskluster, satsning på institutioner och åtgärder som gynnar utvecklingen av en effektivare IT-miljö, insatser för att trygga tillgången på energi och säkra en miljövänlig utveckling av produktionen inom den privata sektorn osv. Två konkreta finländska insatsområden som helt saknas i den danska 'strategilistan' är satsningen på den regionala näringsutvecklingen genom ökade resurser till regionala organisationer av näringspolitisk betydelse samt betoningen av betydelsen för det finska näringslivet av utvecklingen i närområdet, och särskilt då de arktiska delarna av detta.

Finland deltar även i ett större EU-projekt där näringspolitiken i ett antal medlemsstater jämförs och utvärderas ('benchmarking') i syfte att förbättra politiken.

Färöarna

Även Färöarna vänder sig i sin nya näringspolitiska strategi ('*The Industrial Policy*') från de mer traditionella formerna av näringsstöd mot en politik som i första hand avser främja de mer allmänna förutsättningarna för att de färöiska näringslivet skall kunna överleva och utvecklas/diversifieras i en alltmer konkurrensutsatt och internationaliserad miljö. Politiken skall därför vara okomplicerad och 'transparent' och så lång som möjligt undvika direkta subsidier till enskilda företag.

De generella insatserna för att förbättra näringslivets allmänna utvecklingsbetingelser omfattar främst en översyn av företagsbeskattningen och regelsystemen för företagande, ytterligare investeringar i förbättrade omvärldskommunikationer och en regionalpolitiskt inriktad satsning på en intern fysisk infrastruktur som möjliggör likartade näringslivsbetingelser i alla regioner.

Givet dessa mer övergripande åtgärder avser man att göra särskilda insatser inom ett begränsat antal nyckelområden: fiskeriindustrin inklusive fiskodlingen, oljeindustrin med särskild tonvikt vid möjligheterna till utveckling av en färöisk underleverantörssektor samt satsningar på olika typer av 'bio-tech' projekt.

Grönland

Också på Grönland är kursen tydligt lagd bort från mer direkta företagssubsidier mot ett mera självbärande, utvecklingsbart och diversifierat privat näringsliv. I det grönländska fallet betyder detta även en politik för en omfattande omstrukturering av hela ekonomin i riktning mot en minskad offentlig sektor till förmån för ett växande privat näringsliv. ('*En vision for fremtiden. Oplæg til Strukturpolitisk Handlingsplan*').

Denna jämfört med de övriga nordiska länderna/autonomierna mer genomgripande strukturella kursändring har inneburit att näringspolitiken mer eller mindre fullständigt inriktas mot de insatser som gäller de mer allmänna förutsättningarna för näringslivets och ekonomins utveckling som helhet. De tre övergripande insatsområdena gäller 1. Omläggning av samhällets basstrukturer (privatisering, reform av prissystemet, bostadspolitik m.m.), 2.

utveckling av näringslivets rambetingelser (ändrade regelverk för beskattning, företagslagstiftning etc) och 3. Kompetensutveckling (till näringslivets behov bättre anpassat utbildningssystem, bättre integration av olika grupper på arbetsmarknaden m.m.)

Island

Den isländska näringspolitiken så som den träder fram i ovan nämnda notat (PM 2000-11-06) från ministeriet för handel och finans innehåller i princip två olika typer av insatsområden. Det ena gäller mer generella insatser för att förbättra hela näringslivets utvecklingsförutsättningar och internationella konkurrensbetingelser, medan det andra gäller mer konkret avgränsade insatser för att få fram en bredare funktionell (diversifiering) och geografisk (regionalisering) spridning av det privata näringslivet på Island.

När det gäller de mer allmänt inriktade insatserna tycks fokus ligga på att förbättra företagens legala infrastruktur, tillgången på riskkapital samt utveckling av FoU-sektorn så att den ger ett bättre kunskapsunderlag för expansionen inom det privata näringslivet. De mer konkreta satsningarna omfattar, förutom regionala utvecklingsbidrag, t ex satsning på den isländska energisektorn, insatser för att attrahera mer utländska investeringar och satsningar på att utveckla av e-handeln.

Norge

Även den norska näringspolitiken (*St.prp.nr.1, 2000-2001*) är på väg att ändra inriktning från den mer traditionella stödpolitiken mot att i ”sterkere grad fokusere på nyskapning og kompetanse” (s. 12). Detta tar sig uttryck i en ökande tonvikt vid åtgärder som avser förbättra det norska näringslivets verksamhetsvillkor och internationella konkurrenssituation med avseende på områden som skatter/avgifter, tillgång på riskkapital, ’mjuk’ och ’hård’ infrastruktur, miljö och energi. Den konkreta utformningen av politiken sker genom en löpande process och i förbindelse med framställningen av de årliga statsbudgetarna. En offentlig kommitté (*referansetestingsutvalget*) arbetar med olika frågeställningar kring utformningen av politiken och deras slutsatser och förslag kommer att offentliggöras under sommaren 2001.

De mer avgränsade näringspolitiska insatserna under de kommande åren har dock en tydlig slagsida mot kunskaps- och IT-frågor: program för utveckling av e-handeln, IT-portal för ’turistnorge’, nya satsningar på teknologiförmedling till företagen, samordnade åtgärder för att främja FoU, kapitaltillförsel och exportfrämjande åtgärder. Bland de mer konkreta näringspolitiska insatserna finns även särskilda åtgärder för utveckling på lokal och regional nivå, handlingsplan för småföretag, kvinnoföretagarforum etc. Särskilda sektorinsatser av betydelse där Norge av naturliga skäl avviker från flertalet övriga nordiska länder/autonomier gäller oljeekonomin och den maritima sektorn.

Sverige

Sverige har under 1990-talet övergått från 1970- och 1980-talens periodvis massiva stödåtgärder i syfte att underlätta omstruktureringen av enskilda företag och branscher till mera horisontellt inriktade insatser såsom t ex arbetsmarknadsstöd, stöd till utbildning och FoU samt ett mera utvecklingsinriktat regionalpolitiskt stöd. Under de närmaste åren avser man ta ytterligare ett steg i riktning mot en mer framtidsinriktad och offensiv näringspolitik där huvudsyftet är att förbättra företagssektorns allmänna verksamhetsbetingelser och konkurrenskraft. Enligt det näringspolitiska avsnittet i budgetpropositionen för 2001 skall sålunda politikens tyngdpunkt ”i första hand ligga på generella åtgärder som skapar goda förutsättningar och incitament för företagande” (s. 18).

Strävan mot ett bredare och mer tillväxtorienterat synsätt har även medfört en genomgripande översyn av hela policyområdets uppbyggnad och organisationsstruktur. På den centrala nivån har tillskapats ett 'superdepartement' som förutom de traditionella näringslivsfrågorna innefattar flera tidigare separata sektorer såsom arbetsmarknad, energi, kommunikationer och regional utveckling. Man stugar även ordentligt om bland de centrala myndighetsfunktionerna: en ny myndighet för företagsutveckling, en för analyser, omvärldsbevakning och utvärderingar och en för finansiering av FoU inom teknik, kommunikation och arbetsmarknad/arbetsliv. På den regionala nivån utvecklas näringspolitiken genom en ny typ av partnerskap kring tillväxtfrågorna och genom försök med nya typer av självstyrelseorgan.

Inom ramen för denna nya struktur är de mer konkreta policyinsatserna uppbyggd kring teman som känns väl igen från övriga delar av Norden: konkurrensfrämjande åtgärder, översyn över skatter och regler, förbättrad riskkapitalförsörjning (bl a i samarbete med Norge), information och rådgivningsservice och satsning på innovationer, innovationsspridning och FoU (med särskild tonvikt på IT-frågor), småföretagsprogram, satsningar på utbyggd IT-infrastruktur etc. Ett intressant särdrag är det uttalade försöket att lyfta in den regionala dimensionen i centrala delar av denna breda policyansats via begreppet en 'regional näringspolitik'. Ett annat särdrag är den förhållandevis stora satsningen på energistöd.

Åland

På samma sätt som på andra håll i Norden har den åländska näringspolitiken utvecklats från direkta företagsstöd, främst inom turistsektorn och vissa typer av småindustri, till en politik som syftar till en bredare och mer offensiv utveckling av näringslivets verksamhetsbetingelser. Enligt den översikt över näringspolitiken som finns i förslaget till nytt åländskt mål 2-program är den övergripande målsättningen för politiken att "ge goda verksamhetsförutsättningar för företagandet utan stora offentliga ingripanden i enskilda företag".

Den starkt sjöfartsdominerade åländska ekonomin (ca 40 % av BNP) gör dock att mycket av politiken tar sikte på att utveckla verksamhetsförutsättningarna inom den maritima sektorn och öka möjligheten till företagsavknoppningar inom denna del av ekonomin.

Insatserna har två huvudsakliga inriktningar. Den första handlar primärt om olika typer av offentliga satsningar av bredare infrastrukturellt slag: transfereringarna till kommunerna (inkl. resurserna för den lokala utvecklingspolitiken), övergripande utbildnings- och arbetsmarknadssatsningar samt satsningar på ny kommunikationsinfrastruktur (med särskilt fokus på IT, bredband etc). Det andra insatsområdet gäller åtgärder i syfte förbättra företagets direkta verksamhetsförutsättningar (skattefrågor, handel/export, ökad användning av e-handel, 'starta eget' rådgivning, förbättrad tillförsel av riskkapital, utbildning av personal etc).

Den nordiska ansatsen

Ur ovanstående genomgång växer bilden fram av en relativt likartad nordisk syn, inte bara på de viktigaste förändringarna i näringspolitikens grundläggande förutsättningar, utan också på den mera konkreta inriktningen på de näringspolitiska insatserna. Samtliga ovan refererade nordiska näringspolitiska strategidokument synes sålunda – i större eller mindre utsträckning – bygga på en grov uppdelning av åtgärderna i sådana som (1) syftar till en allmän 'uppgrädering' och förbättring/konkurrensanpassning av de grundläggande regelverket och villkoren för företagande (inklusive nyföretagande) samt (2) en uppsättning mer konkreta

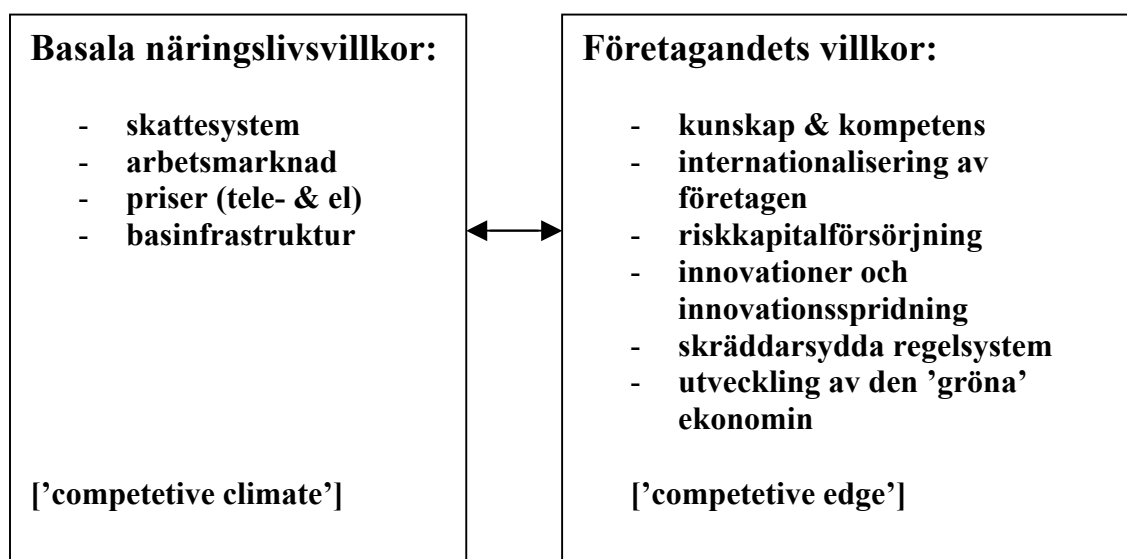
åtgärder för att höja kvaliteten på den omgivande infrastruktur och de resurser i form av arbetskraft, riskkapital etc som företagen är beroende av.

Den här strukturen är kanske allra tydligast i det danska exemplet. Här är hela den näringspolitiska strategin tydligt uppbyggd kring dessa två insatsområden. Och inte nog med det. Det finns också en klar analys av dessa två satsningsområdens roll inom näringspolitiken som helhet såväl som i förhållande till varandra. Det första satsningsområdet som kallas *de basala näringslivsvillkoren* ('basic industrial conditions' eller 'competitive climate') behandlas som ett insatsområde där huvudinriktningen är att genom olika typer av generellt inriktade anpassningar i det danska systemet för beskattning, tele- och energipriser, arbetsmarknadens funktionssätt, basinfrastrukturens utformning etc, i en fortlöpande process vidmakthålla och förbättra företagets internationella konkurrenskraft. Politiken inom detta område anses i och för sig vara mycket viktig, men den är mera re-aktivt anpassande till sin karaktär än pro-aktiv och offensiv. De mer offensiva och selektiva åtgärderna i syfte att bygga ut och stärka vad som på engelska brukar kallas företagets 'competitive edge' är förbehållna det andra insatsområdet, ett område som i det danska strategiprogrammet fritt översatt från engelskans 'industrial framework conditions' kallas *företagandets ramvillkor*.

Viktigt är här att den danska strategin explicit tydliggör arbetsfördelningen mellan de två policyområdena. I det första fallet handlar det om en form av 'anpassningspolitik' till motsvarande utveckling i omvärlden. Här handlar det således i första hand om att tillse att de allmänna konkurrensförutsättningarna för näringslivet ligger på ungefär samma nivå som i de viktigaste konkurrentländerna och EU som helhet ('competitive climate'). I det andra fallet däremot, handlar det om selektiva insatser anpassade till den danska ekonomins särbehov i syfte att inom vissa styrkeområden, näringslivskluster eller liknande skapa ett konkurrensövertag ('competitive edge') gentemot utländska konkurrenter.

Den danska strategin, som alltså kan ses som ett typexempel på huvudstrukturen i en mer allmänt nordisk näringspolitisk ansats, sammanfattas i *figur 2* nedan.

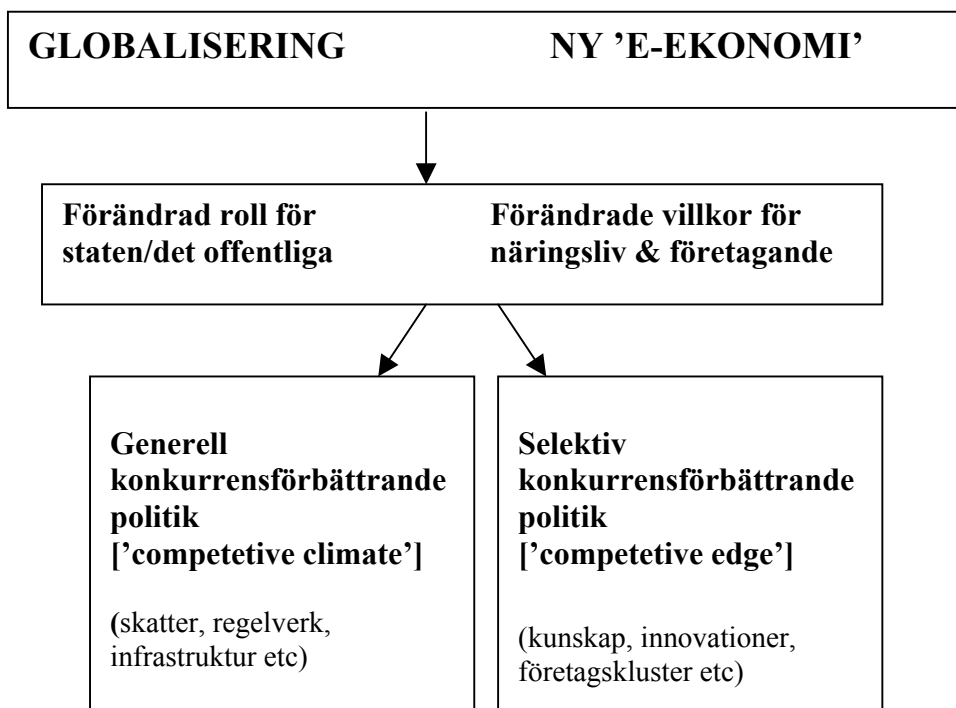
Figur 2: Den tvådelade danska näringspolitiken

Även om denna struktur på de näringspolitiska satsningarna i olika varianter återfinns i hela det övriga Norden, så varierar självfallet de mer konkreta insatserna beroende på det aktuella landets/autonomins näringsstruktur och de specifika policyförutsättningar och behov som denna ger. I de flesta andra nordiska länder/autonomier ingår sålunda den regionala problematiken i den högra 'åtgärdsboxen' ovan, och specialiteter som IT-ekonomi, maritima näringar, bio-tech etc ger ytterligare nationella variationer. På det stora hela är det dock rimligt att uppfatta ovan skissade danska näringspolitiska modell som något av en gemensam nordisk referensram för de kommande årens näringspolitiska insatser.

En samlad bild av karaktären på den nordiska näringspolitiska diskursen – inklusive den bredare bakgrundsanalysen, synen på statens/det offentliga roll och företagens utvecklingsbehov – kan utgående från ovanstående genomgång avslutningsvis sammanfattas i följande grova modellform:

Figur 3: Den nordiska näringspolitiska modellen anno 2000

Referenser

A Short Description of Current Main Objectives of the Ministry of Trade and Finance. (PM 2000-11-06) Ministry of Trade and Finance, Reykjavik 2000.

Dagsaktuella linjer och aktiviteter i finsk näringspolitik. (PM 2000-11-10) Handels- och industriministeriet, Helsingfors 2000.

En vision for fremtiden. Oplæg til strukturpolitisk handlingsplan. Landsstyret, Nuuk 2000.

Förslag till budget för år 2001. Ålands landsskapstyrelse, Mariehamn 2000.

Government Industrial Development Policy: A New Strategy .dk21 for Denmark's Industrial Development Policy. Danmarks regering, København 2000.

Stortingsprop. Nr. 1, 2000-2001. Det Konglige Nærings- og Handelsdepartement, Oslo 2000.

Svenskt näringsliv och näringspolitik 2000. Närings- och teknikutvecklingsverket (NUTEK), Stockholm 2000.

The Industrial Policy. Faroese Government, Torshavn 1999.

Bilaga II: Den näringspolitiska sektorn inom NMR's verksamhet

Inledning

Det nordiska samarbetet är sedan början av 1970-talet uppbyggt kring ett antal ministerråd som vart och ett svarar för det nordiska samarbetet inom ett visst fackområde, t ex näringspolitik, regionalpolitik, hälso- och socialpolitik, fiskerifrågor m.m. Samarbetet sker formellt på ministernivån, vilket i praktiken innebär att respektive fackministerium i de fem nordiska länderna och de tre självstyrda territorierna svarar för samarbetet med stöd av en gemensam sekretariatsfunktion inom det nordiska ministerrådssekretariatet i Köpenhamn. Det praktiska samarbetet sker inom ramen för en kommitté av nationella tjänstemän, en s.k. 'ämbetsmannakommitté', som också ansvarar för sin del av den gemensamma nordiska budgeten. Der ansvariga ministrarna inom de olika ministerråden träffa som regel en gång per år för att diskutera övergripande samarbetsfrågor, sätta igång nya aktiviteter och projekt samt diskutera gemensamma intressen etc.

Samarbetsresurserna inom näringssektorn

Det nordiska näringspolitiska samarbetet har relativt små resurser. Sektorbevillningen har under senare år legat på i storleksordningen 65-70 miljoner DKK/år. Anslaget har dock uppvisat en svagt sjunkande tendens och är dessutom nästan i sin helhet knutet till två fasta institutioner: *Nordiska industrifonden* och *Nordtest*. Av en total bevillning på ca 66 miljoner DKK år 2000 avsattes sålunda knappt 1,0 miljoner DKK i form av fria projektmedel till ämbetsmannakommitténs/ministerrådets förfogande.

Under åren 1998 till 2001 utvecklades sektorns totala resurser i miljoner DKK (löpande priser) på följande sätt: 71,2 (1998), 68,7 (1999), 65,7 (2000) och 67,8 (budget 2001).

Fram till och med 1997 bedrevs det nordiska samarbetet inom närings- och energisektorerna inom ramen för samma sektorministerråd (NMR-energi/näring) varför det inte utan vidare går att få fram en separat budget för näringsarbetet före 1998. Med tanke på att sektorns finansiellt sett helt dominerade institution (Nordiska industrifonden) minskade sin volym med drygt 40 procent under åren 1991-1997, så ser det dock ut som om de samlade nordiska näringspolitiska resurserna minskat betydligt – särskilt under 1990-talets första hälft.

De senaste årens samarbetsprofil

Under de senaste tre åren har Sverige (1998), Island (1999) och Danmark (2000) innehaft ordförandeskapet inom NMR. Det här betyder också att dessa tre länder haft stort inflytande över 'agendan' under dessa år för det nordiska näringspolitiska samarbetet. Den slutliga näringspolitiska samarbetsagendans utformning beror på ett samspel mellan ordförandelandets mer allmänna prioriteringar för det nordiska samarbetet, dess egen nationella näringspolitiska agenda samt, inte minst, den redan etablerade inriktningen på det nordiska samarbetet inom det näringspolitiska området.

Under det svenska ordförandeskapsåret, alltså 1998, låg de övergripande prioriteringarna på sysselsättning, energi, hållbar utveckling och Östersjöregionen. Om man ser till det mer konkreta samarbetet under året avspeglade sig dessa prioriteringar framför allt i sjösättningen av ett nytt tvärsektorieellt projekt kallat 'Produktorienterad miljöstrategi' (POMS). I övrigt startade man upp flera projekt kring den nya IT-ekonomin och det växande fenomenet elektronisk handel – med särskild inriktning på de små och medelstora företagens behov och möjligheter. Efter EU/EES anslutningens starka dominans inom de nordiska ländernas arbete

med konkurrens och gränsharmoniseringsfrågor återkommer också – mot slutet av året ett projekt om Norden som en sammanhängande gränslös näringsregion.

Under det isländska ordförandeåret (1999) följdes den svenska politiken rörande avskaffande av för näringslivsintegration och handel onödiga barriärer mellan de nordiska länderna upp samtidigt som det skedde en förskjutning av intresset mot inom Norden effektivare och mer enhetliga regelverk rörande näringslivets allmänna verksamhetsvillkor – alltså ett försök till bättre nordisk koordinering av det för företagens utveckling relevanta politiska och institutionella systemet. Man betonade också behovet av en ökad samordning av näringspolitiken med arbetsmarknads- och utbildningspolitiken. Ett fokusområde av särskilt isländskt intresse gällde utvecklingen av en bärkraftig glesbygdsturism i Nordens arktiska områden. I övrigt vidareförs tidigare projektsatsningar rörande IT-frågor, små och medelstora företag, den produktorienterade miljöstrategin och den mera rutinmässiga bevakningen av EU/EES-frågor.

Under det nyligen avslutade danska ordförandesårsåret har verksamheten dominerats av en förstärkt tonvikt på Norden som en integrerad och internationellt konkurrenskraftig näringslivsregion och en höjning av den nordiska samarbetsprofilen när det gäller näringslivsinriktad FoU och innovationsspridning. En arbetsgrupp kring den nordiska utvecklingen av e-handel och näringslivsrelaterad IT-utveckling har etablerats under året. Sektorn tog också initiativ till och genomförde mot slutet av det danska förmansårsåret en större konferens på temat 'Norden som sammanhängande näringslivsregion'. Konferensen var klart policyinriktad och syftade till att få fram idéer till konkreta initiativ för att stärka det nordiska näringslivets internationella konkurrenskraft genom att utveckla samarbetet inom närings- och forsknings/innovationspolitiken. Det isländska projektet kring arktisk glesbygdsturism vidarefördes också. En nordisk *ad hoc* arbetsgrupp för turism har under året etablerats. Arbetsgruppen vars mandattid löper till slutet av år 2001 har bl a lett till ett nytt samarbetsprojekt kring temat 'Pro-aktiv hållbar turism och samhällsutveckling i Norden'.

Under 2001 övertas ordförandeskapet av Finland. Planerna från finsk sida är att lägga fortsatt tonvikt vid gemensamma insatser och kunskapsutbyte beträffande åtgärder som på ett generellt plan främjar företagsamheten i Norden – med särskild tonvikt på nyetablering av små företag. Ett särskilt fokusområde är Norden som en gemensam marknad för innovationer. Finland kommer också att betona vikten av att den Nordiska Industrifonden och Nordtest som aktiva byggstenar i det näringspolitiska samarbetet. I detta sammanhang betonar man också vikten av ökat samarbete över sektorgänserna med andra aktörer av vikt för näringspolitiken.

Sett med ett 'utifrånperspektiv' på de senaste årens verksamhet kan denna karaktäriseras som präglad av begränsade resurser och ett flertal relativt små projekt. Den näringspolitiska samarbetsprofilen i Norden ter sig därför en aning splittrad. Några få miljoner DKK, ibland visserligen förstärkta med vissa tilläggsresurser, delas ut på ett antal relativt *ad hoc*-betonade projekt inom en blandad kompott av områden: turism, IT-frågor, gränshandelshinder, konsrelaterade frågeställningar, miljöanpassad produktion, harmonisering av produktstandards etc. Härtill kommer vissa specifika satsningar på det s.k. närområdessamarbetet ('Nordpraktik' och 'Östjobb') med svaga eller obefintliga kopplingar till övriga projekt inom den näringspolitiska sektorn.

När detta väl är sagt är det ändå viktigt att notera att det idag tycks vara en utveckling på gång mot en mer sammanhållen och enhetlig struktur på det nordiska samarbetet inom den näringspolitiska sektorn. Trenden tycks nu gå mot en mer profilerad satsning inom två nära

sammanhängande fokusområden, nämligen (1) Norden som en internt 'gränslös' och därmed också mer eller mindre väl integrerad företagsutvecklingsmiljö, och (2) Norden som en med internationella mått mätt framgångsrik och gemensam 'inre marknad' för näringslivsrelaterad FoU och kommersiellt gångbara innovationer.

Profileringen mot dessa två – delvis överlappande – fokusområdet för det näringspolitiska samarbetet i NMR's regi påbörjades så smått under det svenska ordförandeskapsåret men blev ordentligt tydlig under det danska ordförandeskapet.

De två institutionerna

Som redan framgått ovan ingår det två större fasta institutioner i den nordiska budgeten för näringssektorsamarbetet: Nordiska Industrifonden (NI) och Nordtest (NT). Båda dessa är dock fristående organ med egna verksamhetsstrategier och en agenda som inte utan vidare kan styras från NMR-näring centralt.

Den största av dessa två institut är NI (grundad 1973). Industrifonden är med sin nuvarande budget på i storleksordningen 55 miljoner DKK/år faktiskt den största institutionen inom hela det nordiska samarbetet. NI har relativt nyligen genomgått en rätt omfattande evaluering vilken lett fram till en delvis ny verksamhetsinriktning ('Synergimodellen'). Från att tidigare ha varit mera entydigt inriktad på teknologirelaterade FoU-projekt inom ramen för vissa programområden (t ex bioteknologi-, miljöteknologi- eller livsmedelsteknikprogrammen) skall verksamheten omorienteras mot aktiviteter och projekt som syftar till att utveckla hela det nordiska systemet för innovationsutveckling och öka tillgängligheten till kommersiellt gångbar kunskap. Denna förändring står för övrigt väl i samklang med utvecklingen inom EU. Det femte ramprogrammet för det europeiska FoU-samarbetet har nämligen medfört minskade resurser för traditionell teknologiutveckling och mer koncentration på den långsiktiga utvecklingen av ett väl fungerande europeiskt innovationssystem.

Målsättningen är att aktivt bidra till att Norden utvecklas till en fungerande och väl integrerad 'kunskapsmarknad' med hög inre mobilitet där samarbetet mellan de viktigaste aktörerna i de nordiska länderna på sikt blir lika naturligt som t ex mellan närliggande delstater i USA. Förutom ett utbyggt nordiskt nätverk kring industriella innovationer och deras kommersiella utnyttjande förutsätter detta också att NI verkar för harmonisering och förenkling av berörda nationella regelsystem, bl a beträffande mobilitetsmöjligheterna för personer med olika typer av nyckelkompetens. NI har under det gångna året koncentrerat sina insatser på att få igång projekt och verksamhet som passar in i den nya verksamhetsvisionen.

Nordtest grundades samma år som industrifonden, alltså 1973. Den är betydligt mindre än NI, men är ändå med sin årsbudget på ca 11 miljoner DKK en av de större fasta nordiska institutionerna. Liksom NI har även NT nyligen sett över sin verksamhetsstrategi. I den nya verksamhetsplanen för perioden 2000-2005 betonas särskilt en ökad satsning på vad som kallas 'conformity assessment', dvs en fortlöpande utvärdering av företagens produktspecifikationer och deras konkurrenskraft i förhållande till rådande marknadsnormer. Detta är av stor betydelse för de nordiska företagens förutsättningar att sälja konkurrenskraftiga produkter på den egna nordiska såväl som på den vidare internationella marknaden. Här fungerar NT även som en gemensam nordisk plattform för de nordiska ländernas agerande i de viktiga internationella organ (t ex inom EU) där nya tekniska och andra typer av produktstandard avgörs. NT får därmed en viktig roll som nordiskt 'språkrör' i det pre-normativa standardiseringsarbete som – särskilt på lite längre sikt - är av så stor vikt för den internationella konkurrenskraften hos de nordiska företagens produkter.

Industrifonden och Nordtest är med sina betydande finansiella resurser och sedan gammalt etablerade nordiska nätverk av stor betydelse för det nordiska samarbetet inom näringssektorn som helhet. Sett i ett längre historiskt perspektiv verkar dock kopplingarna och synergieffekterna mellan dessa två institutioners verksamhet och det mer övergripande NMR-samarbetet inom näringssektorn inte ha varit särskilt väl utvecklade. Medan samarbetet i ministerrådet och ämbetsmannakommittén präglats av små resurser och småskalig verksamhet av mer eller mindre *ad hoc*-karaktär, har de fasta institutionerna arbetat med mer långsiktiga och resursstarka program med en egen profil och 'utvecklingslogik'.

Intrycket är att särskilt NT utvecklat en egen nisch inom det pre-normativa produktkravområdet där professionella överväganden och kontaktnät inom det egna fackområdet (industriell design, kontroll, testmetoder etc) i hög grad styr en väl fungerande verksamhet. Det här gör att det inte är särskilt lätt att förändra verksamheten utan att helt förändra institutionens mer grundläggande karaktär och verksamhetsförutsättningar. En fungerande synergi mellan NT och sektorns i övrigt förutsätter sannolikt därför en övergripande strategi för verksamheten där NT's nuvarande verksamhet ges en klar och tydlig funktion (i förhållande till övriga aktiviteter).

Verksamheten inom den betydligt större NI är mer omfattande, mer blandad och har också till sitt innehåll varierat mera över tiden än vad som varit fallet med NT. NI har därmed inte heller samma relativt smala professionella 'fackkaraktär' som NT och är därför sannolikt betydligt lättare att styra in i sådana verksamhetsbanor att kopplingen till sektorns mer övergripande målsättningar och aktiviteter blir tydligare, något som också tycks ha skett i samband med övergången till den ovan relaterade nya verksamhetsstrategin ('Synergi modellen').

Närliggande sektorer/ministerråd

Inom det nordiska samarbetet är idag 19 fackministerråd verksamma, en form av nordiskt sektorsamarbete på ministernivå – varav ett gäller sektorn för näringspolitik. Självfallet så tangerar eller till och med överlappar ett så pass brett policyområde som det näringspolitiska med samarbetet väldigt många av dessa övriga 18 ministerråd.

Det finns dock några samsamarbetssektorer som är av särskilt intresse ur näringspolitisk synvinkel. Sektorn i fråga kan allmänt sett och av tradition ligga mycket när näringspolitiken, t ex arbetsmarknads- och regionalpolitik. Den kan också vara särskilt aktuell för ett närmare samarbete därför att näringspolitiken för tillfället av olika skäl är starkt inriktad på frågor som berör just denna sektor, t ex IT- och undervisning/forskningssektorn. Man kan också tänka sig mera *ad hoc*-betonade skäl, t ex att en 'grannsektor' för tillfället är igång med några ur näringspolitisk synvinkel särskilt intressanta samsamarbetsinsatser.

En snabb genomgång av det nordiska sektorsamarbetet ger vid handen att verksamheten inom sex andra fackområden torde vara av särskilt intresse för de kommande årens näringspolitiska samarbete. Vi tänker här på följande samsamarbetsområden: miljö, arbetsmarknad, regional utveckling, informationsteknologi, utbildning och FoU samt finansverksamhet.

Regionalsektorns (MR-R) budgetvolym ligger idag på knappa 30 miljoner DKK per år. Det mesta av detta går till det gränsregionala samarbetet samt det regionalpolitiska forskningsinstitutet Nordregio. Sektorn har nyligen antagit ett nytt samsamarbetsprogram gällande för åren 2001-2005. Förutom det inom sektorn av tradition budgetmässigt dominerande

gränsregionala samarbetet innehåller programmet två övergripande satsningsområden: målinriktat erfarenhetsutbyte och kunskapsutveckling (forskning och kompetensspridning). Det är framför allt inom det sistnämnda regionalpolitiska satsningsområdet, där IT-utvecklingens möjligheter står i centrum, som det förefaller naturligt med någon form av mer sektorövergripande samverkan.

IT-frågorna är i formell mening rätt färskas inom det nordiska samarbetet. Ett separat ministerråd för informationsteknologi (MR-IT) inrättades så sent som under 1998. Tidigare låg ansvaret för IT-frågor hos utbildnings- och forskningssektorn (MR-U). Man har enats om verksamhet inom fem satsningsområden varav åtminstone två, nämligen elektronisk handel och utveckling av nätverk mellan små/medelstora företag, är av direkt relevans för näringssektorn. Hittills har dock någon egentlig egen aktivitet inte kommit igång. Inget möte med IT-ministarna har heller hållits. Budgeten på 1,5 miljoner DKK/år har knappt använts. Problemet är att det mesta av ministerrådets IT-aktiviteter finns inom andra ministerråd (främst MR-U) som inte utan vidare låter sig styras utifrån. Samtliga IT-ministrar har också andra sektorer som sina egentliga huvudansvarsområden, t ex näringssektorn (de svenska och norska IT-ministerna) och finans (den finska IT-ministern). En kartläggning av IT-aktiviteterna inom ministerrådets övriga samarbetssektorer har dock gjorts. Beträffande näringssektorns IT-aktiviteter nämns särskilt *ad hoc*-gruppen för elektronisk handel.

Utbildning och FoU (MR-U) är ett sedan gammalt väletablerat och resursstarkt nordiskt samarbetsområde. Sektorn torde, särskilt om man räknar in den forsknings- och utvecklingsverksamhet som ingår i andra ministerrådssamarbeten, vara den budgetmässigt största inom NMR med ca 250 miljoner DKK eller ca 35 procent av den totala nordiska samarbetsbudgeten. Samarbetet inom sektorn är aktivt och ministrarna möts som regel hela tre gånger per år. Samarbetet har sex fokusområden med i flera fall med egna styrgrupper, målsättningar etc. Dessa är (1) samarbete kring grundskolefrågor, (2) högsskole- och universitetssamarbete, (3) samarbete kring vidare- och vuxenutbildning (4) FoU-samarbete, (5) samarbete kring nordiska språk och språklig kommunikation och (6) IT-samarbete. Av dessa torde särskilt IT-frågorna, men även FoU-samarbetet, vara av särskilt intresse för näringssektorn. Av intresse i detta sammanhang är också att notera att Norfa (Nordisk Forskaruddannelsesakademien) är samlokaliserad med NI och under senare tid orinterat sig allt mer i riktning mot mobilitetsfrågor inom den nordiska forskningsmiljön.

Miljösamarbetet (MR-M) är även det ett relativt väletablerat område inom NMR. Sektorns budget ligger på dryga 45 miljoner DKK/år, varav det mesta är bundet i pågående program, arbetsgrupper och bidrag till den nordiska miljöutvecklingsfonden. Lösa projektmedel till ministerrådets och ämbetsmannakommitténs förfogande rör sig i dagsläget på omkring 3 miljoner DKK per år. Sektorn har nyligen utarbetat ett nytt handlingsprogram för åren 2001-2004 som i sin tur bygger på ett mera övergripande nordiskt miljöprogram (*'Bæredygtig udvikling. En ny kurs for Norden'*), där för övrigt näringssektorn ingår som ett av sex särskilda insatsområden. I detta program ligger fokus dels på ett antal specifika miljöfrågor (t ex klimat, biologisk mångfald, landskaps- och kulturmiljö osv) strukturerade efter de tre 'pelarna' (Norden, närområdet och EU), och dels på ett sektorövergripande samarbete omfattande bl a jord- och skogsbruk, transportverksamhet, hälso- och sjukvård samt närings- och ekonomiområdet. Miljösektorns mera konkreta program för de kommande årens samarbete med näringssektorn är helt fokuserat på arbetet med en fortsatta utvecklingen av 'produktorienterade miljöstrategier' (POMS), ett projekt som påbörjades under det isländska ordförandeskapsåret 1999 (se ovan). På ett mer övergripande plan pekar man också på behovet av ett långsiktigt samarbete rörande 'gröna näringslivsstrategier', IT-teknologins

bidrag till en hållbar utveckling, satsning på 'miljöledningssystem' och en utveckling av mera hållbara transportsystem inom näringslivet.

Det nordiska arbetsmarknadssamarbetet (MR-A), som även omfattar arbetsmiljöfrågorna, har för närvarande en årlig NMR-budget på ca 13 miljoner DKK. Av dessa medel går i storleksordningen 7 miljoner DKK till en fast institution (NIVA) samt Nordjobb-projektet (plus vissa mindre EU- och informationsprojekt). Resterande 6 miljoner är 'lösa' projektmedel som disponeras av fem olika specialutskott antingen för projekt som man själva initierar eller i form av medel för externa projektansökningar. Dessa fem 'fackutskott' arbetar med följande frågor/sakområden: arbetsmiljö, arbetsmiljöforskning, arbetslivs- och arbetsrättsproblem, migrationsfrågor (inkl. integration och invandring) samt arbetsmarknadspolitik. De politiskt sett tyngsta frågorna med tonvikt på flexibilitet och marknadsreformer, ligger idag inom det sistnämnda sakområdet som också har en betydligt större budget än övriga kommittéer. Detta torde också höra till de delar av det nordiska arbetsmarknadssamarbetet som är av betydande intresse för samarbetet inom näringssektorn. I det nyligen antagna samarbetsprogrammet för åren 2001-2004 betonas fyra övergripande mål för samarbete inom sektorn under de kommande åren: full sysselsättning, trygghet i arbetet, nedbrytning av gränshinder inom Norden samt främjande av den nordiska välfärdsmodellen. Här torde åtminstone det första och det tredje målet (full sysselsättning samt nedbrytning av gränsbarriärer) vara av direkt relevans för näringssektorn.

Samarbetet inom finanssektorn (MR-Finans) är ett samarbete som i huvudsak dras av finansministerierna och syftar till erfarenhetsutbyte och samarbete kring tillväxt- och konjunkturfrågor samt utformningen av den ekonomiska politiken på nationell nivå. Viktiga teman är även den nordiska välfärdsstatliga modellen och dess framtida konkurrenskraft liksom de konsekvenser för produktiviteten (och hur man mäter denna!) som den ny IT-ekonomin har. Sektorn har ca 1,5 miljoner DKK till sitt förfogande i form av lösa projektmedel men står därtill för den nordiska delen av budgeten för NOPEF (den nordiska projektexportfonden). Man har även sektoransvaret för två tunga – men utanför den nordiska budgeten finansierade verksamheter - nämligen Nordiska Investeringsbanken och det Baltiska Investeringsprogrammet. Verksamheten dras av ett tiotal mer eller mindre *ad hoc*-betonade projektgrupper varav den äldsta och mest väletablerade är den som gäller samarbetet kring konjunkturfrågorna. Under årets finska ordförandeskap kommer arbetsgrupperna kring finansieringen av den nordiska välfärdsmodellen samt denna modells internationella konkurrenskraft att ges ökad prioritet. En relativt nyinrättad grupp är den som arbetar med frågorna kring den nya IT-ekonomin och möjligheterna att via statistiska indikatorer mäta produktivitetseffekterna av informationsteknologiutvecklingen, ett arbete som torde vara av visst intresse även för samarbetet inom näringssektorn.

Samlad värdering av det nordiska näringspolitiska samarbetet

Som framgått av ovanstående sammanställning är det nordiska samarbetet inom den näringspolitiska sektorn en sedan gammalt väl etablerad verksamhet med stark förankring i två tunga institutioner: Nordiska industrifonden och Nordtest. Det har en god koppling till de prioriteringar och de teman som är aktuella inom de nationella näringspolitiska miljöerna runt om i Norden. Det är också verksamt i en vidare nordiska samarbetsmiljö (NMR) där många sektorer arbetar med angränsande eller till och med överlappande problemområden.

Som redan nämnts ovan finns det dock vissa problem förknippade med samarbetet. Kärnproblemet kan sammanfattas i två ord: bristande fokus. Ser man tillbaka på aktiviteten under 1990-talet så framstår nämligen verksamheten som rätt splittrad med en snabb

omsättning av projekt av skiftande slag i kombination med en av den övriga projektverksamheten relativt oberörd och mer långsiktigt upplagd verksamhet inom de två stora sektorinstitutionerna NI och NT. Med enstaka undantag kan någon större koordinering med tangerande/överlappande verksamhet inom närliggande sektorer inte heller skönjas. Detta har lett till att det är svårt att se någon riktigt tydlig linje i verksamheten, och att det därmed också är svårt att urskilja några mer konkreta och tydliga effekter av de gemensamma insatserna.

Den splittrade resursanvändningen hänger sannolikt åtminstone delvis samman med de rätt små resurserna för strategiskt inriktade aktiviteter för att utveckla sektorsamarbetet som helhet i kombination med stora resurser i de två fasta institutionerna.

Den nu pågående omorienteringen mot en tydligare profilering mot Norden som gränslös företagsmiljö och sammanhängande innovationsmarknad är därför ett steg i rätt riktning. För att detta skall lyckas krävs dock sannolikt att de små resurserna för det övergripande samarbetet kan kompletteras med koordinerad 'draghjälp' från verksamheten inom de två fasta institutionerna och aktiviteten inom vissa närliggande andra nordiska samarbetssektorer.